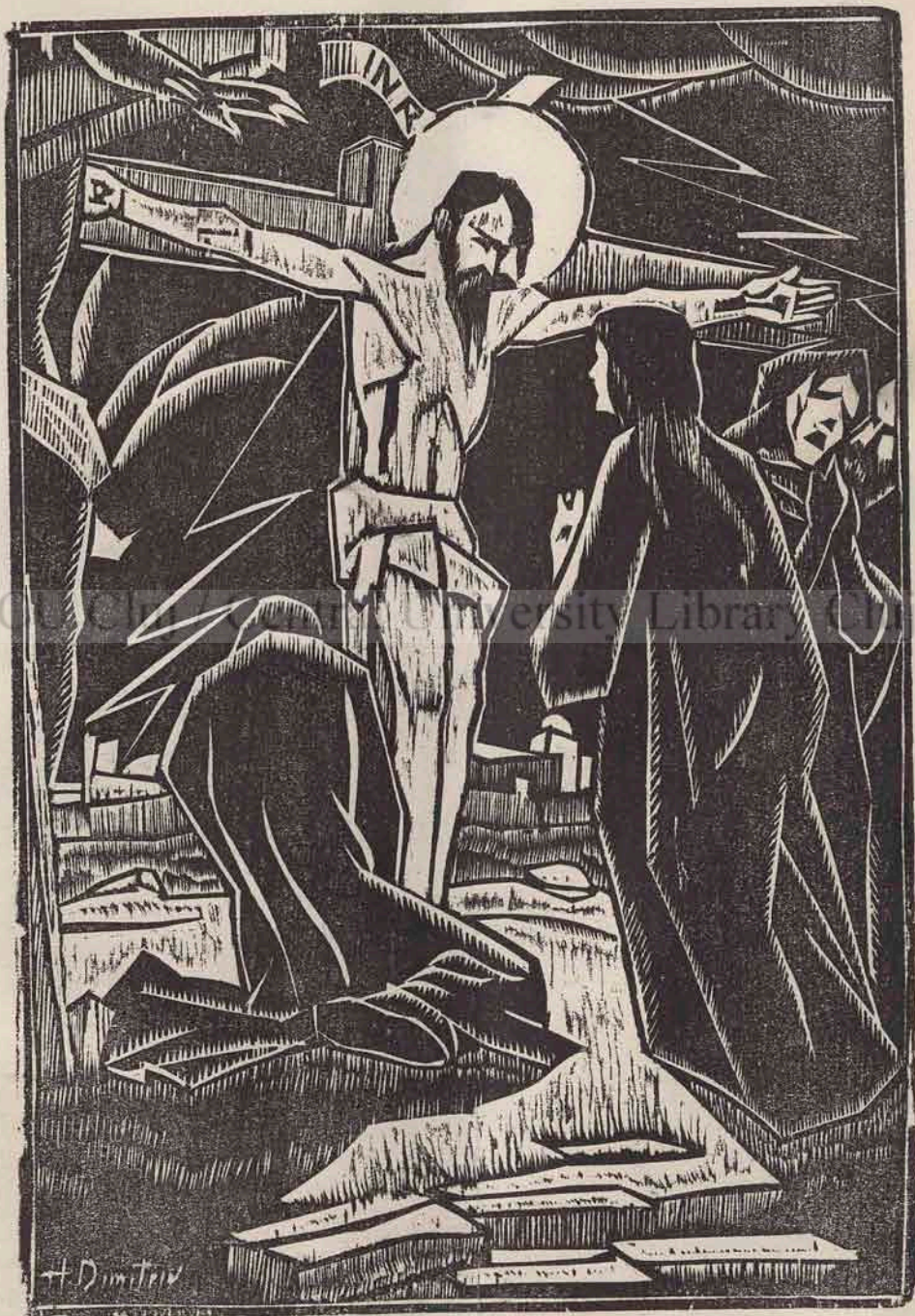

GÂNDIREA

ANUL IV

No. 12-13

CANDIREA

BISERICA VIE

DE

TUDOR ARGHEZI

În ultimul timp s'a repetat în presa periodică un atac la prestigiul Bisericii și al lui Dumnezeu. El s'a produs cu regularitate oridecâte ori s'a reîntors din străinătate câte un grup de ingineri, medici sau filosofi, amatori de presă și literatură, febrili în a se manifesta în timpul care precede o numire la un post important. Anticamera profesională a carierii face într'adevăr nervoși pe candidați și acești viitori apărători blajini ai așezărilor bugetare, se răzbună pe miniștrii înjurând pe Dumnezeu și blestemă Statul și Societățile pe acțiuni subt forma nevinovatei Biserici.

Nevroza durează rareori câteva luni iar atunci când figurile ei gimnastice continuă să treacă peste soroace, este semn că tinerii sau n'au avut protecții suficiente ca să se plaseze în placiditate sau că, înscriși în ștate provizoriu, au fost congediați și solicitați un al doilea loc. Biserica e mai înțeleaptă: ea primește și tămăia cădelniții și smirna ce se aruncă, bulgări, în catapetesme. Pipăitul aceluia care le ia ca să le sfărme de-asupra jarului înviat sau ca să dea cu ele în icoane, rămâne deopotrivă de parfumat.

Bacalaureatul, licența și doctoratul sau măcar presa cotidiană gânditoare provoacă după timp și vârstă — și după numărul ciorapului și al pălăriei — și desvoltă o sensibilitate agresivă și o fracțiune, din când în când, de liberi cugetători, așa ziși. Pentru că știința, grație puterii de viziune a ochiului, sporită printr'un cristal montat în tub, a permis organului să zărescă în spațiu mai departe, un punct care se găsea existând înaintea lentilii, judecata triumfătoare jubilează că a descoperit și universul restrâns în atomi, bacterii și spermatozoizi, pare demonstrat și demn de un dispreț superior. Dar apa mărilor rămâne sărată și amară și 'n vârful acului cu care vrei să o guști.

De multe ori cultura e o puericultură. Iluzii crâncene scapără înfumurate din căpățâna unui chibrit fosforos tras pe zidul catedralei, în colțul căreia își aprinzi într'o seară de beție țigarea. Cu mașinile aduse din Frankenthal se înmulțesc exemplarele unui manuscris românesc și cu tipare franceze, trimise prin poștă abonatului din strada Tepeș-Vodă, se zămislește manuscrisul. Unii tineri ortodocși devin liberi cugetători pentru că iubesc o călăreață de circ protestantă ori că s'au căsătorit cu o musulmană sau israelită, conștiința lor cerându-le o stare civilă sufletească.

A fi liber-cugetător nu însemnează nici a fi liber nici a cugeta, adică nici a te așeza dintr'o dată la răspântia bulevardelor ideilor cu intenția următoare: Suspendați circulația căci am început să cuget. A cugeta e una din cele mai comune acțiuni ale individului, care conține într'însul tot atâtea mișcări cîte și cugetări. Singur omul care se roagă face

altceva de cât obicinuita corespondență inconștientă dintre oglindire și act: cel care cugetă prelungește experiența, măsoară un drum parcurs, numără crisantemele rupte, pune în coșuri oseminte.

Și, făcând suma cifrelor înregistrate precis în arhivele remaniate ale cunoștinței, cugetarea rămâne ca un valet în uniformă strălucită, cu spadă în șold, la porțile mari ale presimțirii.

Un tânăr cu buza rasă neted subț nas, se prezintă odinioară cu bărbuță, cu favorite sau numai cu cotleți, când cu lăvalieră, când cu beregata asudată de un fular înfășurat în jurul grumazului de câte două ori. Fotografiile de azi ca și portretele în ulei de mai de mult, înfățișează pe păreții caselor din București un tip universal de European, care călătorind s'a și îmbrăcat. Omul din păr și din costum e acelaș, unanim și solidar. Băiatul care se întoarce din străinătăți sau din Universitate, a crezut în veac, ca și cel de azi, că vine mai deștept și mai mintos. „Imbecil“ e-o insultă adresată celor rămași acasă, la Găești. Datinile de lângă secere și furcă sunt strecurate printr'un ciur ascuțit. Clăbucul polemicilor din urmă, privitoare la Biserică și Dumnezeu, a mai fost clăbuc. De astădată însă negarea, contradictorie sau afirmativă, găsește în jurul Bisericii, pe lângă pietrele cu inscripții și ologi, o seamă de oameni într'altfel pregătiți decât înaintașii lor, ca să o verifice — și nu s'ar putea povesti cum și pentru ce se face, dar țarcovnicii lui Dumnezeu s'a ales a fi mai înzestrați decât amiralii pe uscat ai liberii-cugetări. Aceștia izbesc cu bastonul și ceialalți primesc în stâlpi.

Poate că pe Dumnezeu, cercetat în interiorul lumii cu cele mai nuanțate raze reflec-toare ale bănuielilor noastre mistice, nu-l vom ajunge niciodată mai mult decât ne permite lumina lor melancolică și difuză. Dar Biserica e o realitate existentă, care și-a menținut individualitatea ei ciudată, de insulă de refugiu, și împotriva „cugetării“ și împotriva tuturor organizațiilor și instituțiilor sociale definite și rigide. Biserica și învățătura ei tăgăduiesc zi cu zi și fapt cu fapt toate principiile care tind la mecanizarea vieții sociale — și legiitorii o suportă, împărații o cinstesc, statele o conservă. Războiul ar fi voit să facă din Biserică un auxiliar; ultimul războiu de totală exterminare, a căutat să și-o asocieze — și nu a isbutit. În rugăciunile patriei primejduite a încăput pretutindeni iertarea adversarului. Când în urma asasinului escortat la așafod, calcă preotul care-l asistă, prezența acestuia este protestarea Bisericii că justiția omului nu este bună. Când preotul șoptește în altar rugăciunea „pentru cei ce călătoresc pe ape și pentru cei din temniți“ Biserica îndreaptă justiția socială și o refuză. Când duhovnicul ascultă spovedania, Biserica spune că și glasul vinovatului trebuie auzit și înțeles. Biserica propagă îndoiala în semeni și anulează hotărârile lor. Fiecare clopotniță e un monument de dreptate, mai presus de justiția profesională. Un mare număr de păcate civile sunt inexistente criteriului bisericesc. Biserica a impus această noțiune: așteptarea.

Alungat, prigonit, omul găsește în Biserică sprijinul ființei lui morale, pe care presa cotidiană și heebdomadară și catedrele de sociologie și Științe Naturale sunt neputincioase să i-l acorde. Nici Poșta, nici ministerul Industriei, nici Căile ferate nu-l vor primi: tramvaiul liberei cugetări transportă numai pe plătitori. Biserica îl primește oricând și oricine ar fi el, în mijlocul veacurilor și mucenicilor ei, care nu se sfîșiesc să-și facă o datorie din a-l pofti la cina de taină ..

Cineva tăgăduia influența socială a Bisericii: ea este covârșitoare.

De Paști, cel puțin, cititorul are mângâierea să o vădească și într'o revistă de literatură independentă.

Xilografie de D-na M. D.

INCEPUT DE PRIMĂVARĂ

DE

LUCIAN BLAGA

SEMNE verzi subț șovăiri solare
ieși soro să vezi.
Un sbor abia ghicit se înseamnă
cu funingine de paseri pe cer.
Munții sunt încă plini
de amintiri de zăpadă
dar elementele sunt moi
și calde 'n adâncimi.

În murmur de serafic sobor
 trestii înalte își cântă
 adevărul întârziat lângă ogor.
 Popi negri vestind sub pământuri soarele
 cu fluere greerii umblă
 până în pragul sicrielor
 și-acolo mor.

Vaca-zeiță — spre un destin de lapte
 privește în gol. Inele
 în jurul ei s'au adunat
 să se închine reptile.
 Florile sunt așa că în potire
 le poți turna uloiu,
 pentru oracole s'aprinzi în ele
 foc îndoielnic de feștile.

Pe-aici — afară de oraș — și ieri am fost
 să iscodim învierile în fața porților.
 Indrăznește soro. Ah soro să nu suspini.
 Intr'o singură zi
 mugurii și iarba au crescut
 repede ca unghiile și părul morților.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Xilografie de D-na M. D.

M A G I E

DE

V. CIOCĂLTEU

Am strâns mlădițe verzi din șapte lunci,
Le-am ars, și-am pus cărbunii ca descântec,
Hai, vraciule, în oală să'i arunci;
Ce'mi stai la colț cu mâinile pe pântec
Din buze doar bolborosind porunci?

Pe vatră fierbe apa în ceaun
Și sfârâe untura în tigae,
Un vreasc de soc și altul de alun
Aruncă 'n foc să vezi în vâlvătae
De sunt întreg la minte ori nebun.

Sub țest de-abia mai miaună motanul
L-ai pus la copt pe semne!... Eu îl las!
Desprind din panoplie iataganul
Și desenez pe dușumea un ceas:
Tic-tac se-aude, martor mi-e tavanul.

Dar nu vrea flacăra să'mi facă placul
Și ceasu 'mi spune c'o să mor curând,
Iar țestul când îl salt cu ciobârnacul
Sub el găsesc motanul, — sta torcând
Și'n fața mea din foc răsare dracul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj *Xilografie de D-na M. D.*

MINUNEA TEOCTISTEI LESVIANCA

DE

MIHAIL SADOVEANU

SE află în Marea Egee un ostrov cu numele Paros. În vechi vremuri acest loc s'a fost pustiit, și pe el nu mai viețuiau oameni, ci numai fiare. Iar din trecerea oamenilor pe acest pământ al mării, rămăsese o biserică zidită în numele Prea Curatei Maici a lui Dumnezeu. Și sta acest lăcaș al Domnului singur sub cer și în pustie și 'ntre apele Mării.

S'a întâmplat în cele vechi zile că niște vânători de pe coastă, din muntele Elvece, s'au suit într'o corabie și s'au dus în ostrovul cel pustiu ca să vâneze cerbi și căprioare sălbatice, căci în pădurile și huciagurile singurătății fiarele se 'nmulțiseră și hălăduiau în voie.

Ajungând acolo, vânătorii au lăsat corabia în ancoră și-au intrat în ostrov, cu arcurile și cu câinii. Ci 'ntre dâșii găsindu-se unul Ioan, temător de Dumnezeu, care întâiu de toate cugeta să se îngrijească de sufletul său, — acesta s'a despărțit de tovarăși și umbla singur prin pustie până ce-a dat de lăcașul Domnului într'o vâlcică, între dumbrași de sicomori. Intrând în biserică, ca un neștiitor de carte ce se afla, a prins a se ruga, după putința lui și după cât știa, smerindu-se și cugetând la lumina învățaturii lui Hristos.

Pe când sta astfel în genunchi, în fața altarului, dunga de soare care pătrundea prin ferestrele înguste mutându-se, a lucit într'un ochiu de apă adunată într'un stei mic de piatră, între lespezile din față-i. Privind mai cu luare-aminte, a zărit în apa aceia

limpede și o grămăgioară de grăunțe din planta care se chiamă iliotropion. Și omul a cugetat în sine cu mirare: „Plante de acestea am văzut în drumul meu prin ostrov pretutindeni, prin câmpii și 'n poeni. Trebuie să se găsească în singurătățile acestea un rob al lui Dumnezeu care le-a adus aici și se hrănește cu ele“.

Cugetând astfel s'a rădicat și a ieșit din sfânta biserică, căci vremea era târzie. Luându-se după lătratul cânilor s'a apropiat de tovarășii săi vânători și s'a întâlnit cu ei, petrecând în ostrovul acela mai multe zile, și vânând cerbi și căprioare cât au vroit. Iar în ceasul când se 'ntorceau din pustie la corabie, împovărați cu mult vânat, smeritul Ioan iarăși s'a despărțit de tovarăși și a venit la biserică, să fie singur cu Dumnezeu și să se roage, iar în cugetul lui avea și o nădejde ascunsă că poate va vedea acolo pre robul lui Dumnezeu cel ce muiașe grăunțele de iliotropion în apă.

Pe când se ruga, stând în mijlocul bisericii, i s'a năzărit în dreapta sfintei mese ca o ceață înfiorată de vânt; și, privind mai cu luare-aminte, a văzut o mreajă de painjen din boltă până la lespezi; iar după mreaja aceea deasă se clătina o umbră nelămurită. În lumina de amurg a bisericii nu putea înțelege ce este; și-a pășit ca să rupă țesătura de painjen. Ci îndată a auzit un glas plin de spaimă și 'ntristare: „Stăi, omule, și nu te apropia de mine, căci mă rușinez, fiind femeie goală“.

Auzind acel glas, vânătorul s'a cutremurat și s'a întors să fugă; puterea spaimei îl ținutua însă pe loc, îi tremurau picioarele și părul din cap i se făcuse ca spinii. Viindu-și cu toate acestea în sine, a îndrăznit a întreba: „Cine ești tu cel ce grăești și cum viețuiești în această pustie?“

Și iarăși a auzit cuvânt de după mreaja de painjen: „Rogu-te, om a lui Dumnezeu aruncă-mi o haină; și după ce-mi voi acoperi goliciunea, dacă Dumnezeu îmi va îngădui îți voi spune ce vrei să știi“.

Iar vânătorul, trăgând de pe el haina de de-asupra, a lăsat-o pe lespezile de piatră și a ieșit din biserică. A așteptat puțin afară, privind spre cerul albastru și spre Marea, și când a socotit că femeia aceea s'a îmbrăcat cu haina lui, s'a întors subț naos. Și apropiindu-se, a văzut-o în locul unde era și mai înainte. Și a cunoscut o ființă care nu mai avea asemănare de om. Trupul ei, numai piele și oase, părea al unei moarte. Obrazul negru, încunat cu păr alb, cu ochii adânc cufundați și plini de întuneric, părea ieșit din pământ. Răsufierea-i era puțină și glasul moale. O arătare ca aceasta văzând vânătorul s'a umplut iarăși de spaimă și, căzând pe piatră, și-a plecat fruntea și cerea dela umbră binecuvântare, fără s'o privească. Iar ea întorcându-se spre Răsărit și-a rădicat mâinile subțiri și se ruga. Însă vânătorul nu putea să-i audă cuvintele. Ajungea până la el glasul rugăciunii numai ca un murmur lin, suind spre Dumnezeu.

Târziu, întorcându-se spre vânătorul Ioan, a zis:

„Omule, Dumnezeu să te miluiască. Spune pentru care pricină ai venit în această pustie?“

— Am venit, răspunse Ioan, cu tovarăși la vânătoare și am nimerit în casa aceasta a Domnului.

— Cel a-Tot-Puternic a îndreptat spre mine pașii tăi, a grăit iar femeia. Deaceia îți voi mărturisi întâmplările vieții mele. Află deci, a urmat ea, că patria mea este Lesvia și m'am născut în cetatea Mitimna, iar numele meu este Teoctista. Încă de pe când eram copilă, am rămas orfană de părinți, iar rudenile mele m'au dat într'o mănăstire de fecioare și-am fost îmbrăcată în chip călugăresc. Când eram de optsprezece ani, în ziua unui praznic al învierii lui Hristos, am luat binecuvântare ca să ies din mănăstire la un sat, nu departe, spre a cerceta pe o soră a mea care trăia acolo cu bărbatul său, și-am rămas sara la dânsii. Iar la miez de noapte au năvălit asupra ținutului Ismailitenii cărora le era căpitanie Nisir cel vestit întru răutate. Sfărmând totul, ca furtuna, au robii satele și m'au robii și pe mine împreună cu alții. Apoi, făcându-se ziuă, ne-au dus la corăbiile lor, au ridicat pânzele și-am plutit pe mare. Către amurg corăbiile necredincioșilor au ajuns la ostrov. Scoțând pe robi la țarm, le luau sama, puindu-le preț spre a vedea ce foloase vor putea trage vânzându-i. Fiind scoasă și eu între ceilalți prinși, am văzut aproape o luncă și m'am îndreptat întâiu domol spre ea. Apoi îndrăznind, am început a fugi cât puteam de iute și cât m'ajutau puterile. La vederea aceasta, păgânii au prins a scoate răcnete și s'au luat în goană după mine alungându-mă ca să mă vâneze ca pe-o fiară. Fugiam pe cărări întortochiate și Dumnezeu binevoia să mă acopere și să mă apere de mâinile celor ce mă vânau. Am pătruns adânc în lăuntrul ostrovului, fugind cu răsuflarea înecată. Mi-am sângerat picioarele în spinării și pietre colțuroase și-am căzut în-

tr'un târziu, îmbrățișind pământul, și s'a umplut de sânge țărâna sub mine. Am petrecut astfel noaptea întreagă în mari dureri și, când s'a luminat dimineața, am rădicat ochii, am văzut cerul albastru și-am mulțumit lui Dumnezeu că m'a păzit curată, că să mor mai bine fecioară în pustia aceasta decât să trăiesc în mijlocul lumii necurate, pierzându-mi curăția lui Hristos. Înțelegând că păgânii s'au dus dela țărmul ostrovului, m-am umplut de mare bucurie și-am uitat de durerile trupului. Și am rămas de-atuncea singură aici și trăiesc de treizeci și șase de ani în singurătatea aceasta. Aici mă îndestulez cu semințe de iliotropion; dar mai ales cu cuvântul lui Dumnezeu. Cântările și rugăciunile pe care le-am deprins în mănăstirea copilăriei până astăzi nu le-am uitat și cu ele mă mângâiu și-mi hrănesc sufletul. Iar haina mea în scurtă vreme s'a rupt și-am rămas goală, numai mila lui Dumnezeu având-o acoperemânt»...

Acestea vorbind Teoctista, și-a ridicat iar mâinile spre cer, închizându-și fruntea spre veșnica milă. Intorcându-se într'un târziu spre vânător a zis iar:

«Iată, omule, acum știi tot, cer însă dela tine un lucru. Dumnezeu vrea ca la anul viitor să vii iar la vânătoare, în ostrov, cu soții tăi. Și când vei veni, să iei într'un vas curat o părticică din prea curatele și de viață făcătoarele taine, și să mi le-aduci aici,—pentru că de când viețuiesc în pustie nu m'am învrednicit a mă împărtăși din sfintele daruri. Și-acum mergi cu bine la tovarășii tăi și nu spune nimănui nimic din ce-ai auzit».

Vânătorul a ascultat până la capăt cuvântul ei și i-a făgăduit că-l va urma întocmai. Apoi închinându-se acelei statornice luptătoare a lui Hristos, a primit dela ea binecuvântare, a ieșit și s'a întors la țărm cu sufletul veselit de minunea văzută. Acolo și-a găsit soții, care-l așteptau și erau triști c'a zăbovit, căci socoteau că s'a rătăcit prin ascunzișurile ostrovului. El i-a îmbrățișat și-a intrat în corabie, și nu le-a spus nimic din ce-ai se întâmplase, păstrând în el taina ca o piatră scumpă.

A așteptat apoi Ioan Vânătorul să treacă un an; și sfătuindu-se cu tovarășii lui, au hotărât să meargă iarăși la ostrovul Paros să vâneze fiare. Și ajungând în ziua hotărâtă, cu mare bucurie a intrat în corabie, având la sine într'o cutioară curată, o părticică din prea curatele taine, luate de la un preot, precum îi poruncise fericita Teoctista.

Indată ce-a cobotât la țărmul ostrovului, s'a dus cu Dumnezeieștele taine la biserica idn singurătate având cu el și câțiva tovarăși, care însă nu știau nimic. Au găsit biserica goală și pustie și zăbovind acolo puțin, s'au întors înspre corabie. Ioan însă, bănuind pricina pentru care nu găsise pe fericita roabă a lui Dumnezeu, a așteptat prilej să se poată despărți iară de soții săi și s'a întors cu grabire spre biserică, singur.

Intrând cu sfială, a văzut iar mreaja de painjen și steiul cu apă limpede și umbra Teoctistei în același loc.

«Binecuvântează-mă, fericită fecioară, a zis el îngenunchind; și iartă-mă că te-am căutat întâiu cu tovarăși mei. Iată, ți-am adus ce mi-ai poruncit!»

— Omule, a răspuns fecioara plângând, nu se cuvine să îngenunchi, căci ai asupra ta neprețuitele taine!»

Și pășind spre vânător, l-a prins de haină și l-a ridicat de jos. Apoi, primind cutia sfântă, a căzut pe lespezi ținând-o înaintea ei, în palme, și vărsa lacrimi suspinând cu umilință:

«Acum slobozește pe roaba ta, stăpâne, pentru că am primit iertarea: și de-acum mă voi duce unde va hotărâ bunătatea poruncei tale».

După aceste cuvinte a urmat a sta îndelung îngenunchiată și buzele ei uscate îi murmurau cântările sufletului.

Apoi și-a întors ochii adânciți spre vânător și-a zis:

«Frate, lasă-mă cu Dumnezeu și întoarce-te la soții tăi»...

Ascultându-i iarăși cuvântul, omul a părăsit biserica și s'a întâlnit cu tovarășii săi, la vânătoare de fiare în pădurile ostrovului. Înainte de-a pleca, însă, inima iarăși i s'a umplut de dor și, despărțindu-se pe furiș dintre vânători, a venit iarăși la biserică să ceară binecuvântare dela fecioara cea singuratică.

Intrând, n-a mai văzut lumina ochiului de apă. Și umbra din dosul perdelei de painjen rămase neclintită sub privirile sale.

A îndrăznit atunci să cheme:

«Unde ești, fericită Teoctistă?»

Nu i-a răspuns nimeni.

Pășind spre colțul știut, s'a oprit tresărind cu înfricoșare. Fecioara stă întinsă pe lespezi, neclintită și dreaptă, cu fața spre boltă, cu ochii deschiși, cu mâinile pe piept. Înțelegând că sufletul ei nu mai este acolo, vânătorul și-a plecat spre ea fruntea, udând cu lacrimi sfintele moaște.

Ridicându-se, s'a grăbit înspre prietenii săi. I-a găsit la țarm gata să ridice ancora și le-a povestit ca pe-o taină dumnezeiască întâmplarea lui și viața Teoctistei Lesvianca.

Aflând minunea, vânătorii aceia s'au rădicat cu toții părăsind corabia și-au grăbit înspre biserica din pustie. Au pătruns în lăuntru cu înfrângere și sfială, dar în umbră, după mreaja ruptă de painjen, n'au mai găsit trupul fericitei. Cu mirare și spaimă au ieșit afară căutând pretutindeni, dar nu l-au găsit nici în câmpia din preajmă, nici în dumbravă, și nicăiri sub cer, între țarmurii ostrovului.

Xilografie de D-na M. D.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DUMINECĂ

DE

ZAHARIA STANCU

DOAR pe cer sânt doi trei uli de pradă.

Am plecat alături amândoi
Să găsim pe câmpuri azăvadă
Dorurilor mugurite 'n noi.

Drumurile se ascund și fug
Să ajungă zarea, ușurele
Tu-mi vorbești de drumurile mele
Și mă arde vorba ta pe rug.

Bănuie că mi-e chipul întristat
Tremuri în lumină gene lungi
Apoi taci și cerci cu mâinile s'alungi
Soarele bogat ce ne-a 'mbrăcat.

Rupi un fir de grâu neînflorit
Răsucești inele degetelor moi
Umbre mari s'au zămislit în noi
Și-aripi de răcoare au fâlțâit.

Soarele a prins să ne desbrace
Singur de lumina dăruită.
Dar în gânduri ne-a rămas pitită
Luminița care nu dă pace.

Și când clopotul ne chiamă 'n târg,
Noi purtăm prin crengi de înserare
Sufletele noastre bune și amare
Ca o roadă abia dată 'n pârg.

NECULAI MILESCU

FRAGMENT

DE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TIBERIU MOȘOIU

— **P**RECUM va fi voia Măriei-Tale, se vor rândui toate!

Visternicul Iorgachi tăcu și plecă privirea în pământ. De pe jilțul, pe care ședea. Vasile Vodă tresări mânios.

— Voia mea? Țara e prădată și oamenii bejiniți. Iașii și curțile domnești scrum... Neprietenul e acum puternic. El cere și noi trebuie să dăm de sârg, ca să ne ferim de alte cumpene mai grele. Cu daruri bogate nu se mulțumește, nu e mulțumit nici cu jacul. Vrea încuscire. Neam de slugi, cu poște de înălțare! Ți-e ușor Visternice să sfătuești împotrivirea, dar unde e folosul și care sunt mijloacele? Să facem jalbă la împărăție? Vizirul are să mustre pe Han, iar nouă ni va trimite vorbă, să fim fără grijă. Hanul va răspunde că își răsplătește paguba dela Brătuleni. Și cât noi vom sta de scrisori, hoardele lui Colga Sultan și Cazacii vor prăda și ce-a mai rămas neprădat și vor nimici și ce-a mai rămas nenimicit, până spre hotarul muntenesc și până spre codrii Neamțului.

Te poți apoi, încrede în vorba cuiva? Doar din pricina viclenelor cărți de prietenie ale lui Sebir Gazi Aga, rătăcim acum prin codrii, ca hiarele strâmtorate de gonaci. Vorbești de bănuiele la Turci, Visternice? Știu eu să-mi așez lucrurile despre ei. Noi trebuie să mântuim țara de Cazaci și de Tătari. Cu sila nu-i putem goni, fiindcă suntem nevolnici și fără de nici o gătire. Cu viclenie se cade să purcedem. Făgăduința smulsă nu-i îndatorire. Pe Calga Sultan îl vom molcomi cu daruri: câteva blăni de sobol, câteva tipsii de aur, câteva pungi de bani și amenințarea unei jeluiri la Împărăție, unde știe că am încă prieteni puternici. Cu el e lesne de isprăvit. Dar Hmil nu-i sub ascultarea Împărăției și are destulă tărie și singur. Dacă nebunul Cazac vrea încuscire, de ce să nu-l amăgim cu ea? Imprejurările te pe o zi pe alta, se schimbă și mâine, când eu voi fi de-asupra, altfel ne va fi vorba!.

Boerii de sfat se uitara unii la alții, nedumiriți. Vorbele lui Vodă îi uimiseră peste măsură. Îl știau aspru și ușor la mânie, mândru și neînduplecat. Răspunsese cu semeție soliei Mărzagului trimis de Sultan și de Hatmanul căzăcesc. Grăise aspru ca un biruitor cu solul învinsului. Visternicul Iorgachi, sfătuitor totdeauna ascultat, se rostise cu tărie împotriva unei înrudiri, care după socotința tuturor era o scădere a cinstei casei domnești. Invoirea Domnitorului la o asemenea orânduire a lucrurilor li se păruse la început peste putință și cu jale se gândiseră la pieirea țării și a lor. Nimeni n'ar fi îndrăznit să sfătuiască, sau măcar să rostească o vorbă despre cele, pe cari Domnul însuși le hotărîse, deși toți simțiau că numai astfel scăparea poate veni. Cu toții râsuflară mai lesne. Că va isbuti viclenia sau că nunta lui Timuș, feciorul Hatmanului, cu Domnița Ruxanda se va face într'adevăr, era pentru ei lucru neînsemnat. Puteau nădăjdui întoarcerea grabnică pe la casele părăsite și primejduite. Pe nimeni dintre ei nu-l mai aștepta soarta lui Ștefan Murguleț cel ucis la Cernăuți, în clip groaznic. De pe fețe pieri întunecarea griiei și unele se întinseră într'un început de zâmbet bucuros. La umilința îndurată nimeni nu se mai gândea și tuturor lucrul li se păru atât de firesc, încât nici unul nu socoti de cuviință să-și ascundă veselia.

Domnu se întoarse în jilț și rosti cu silă:

— Are careva dintre boeri altceva de spus?

— Părerea Domnului e hotărîtoare, grăi repede Ciogolea Vel Spătar. Boerii încuviințară din cap. Doar Visternicul tăcu încrunțat, chinuind între degetele osoase și galbene un ciucure dela cabanița imblănită.

— Atunci solia să se pregătească de purces, zise iar Vodă.

— Pe cine hotărăște Măria Ta, să meargă? întrebă Ghica, Vornicul de Țară de jos.

— La Calga Sultan mergi chiar Domnia-Ta, Vornice, iar la Hmil, Vel spătarul Ciogolea. Plecați amândoi odată. Vă însoțește Boj, căpitanul de lefecii și dintre feciorii de boerii, cei pe cari îi veți alege. Vreau ca solia să fie măreață. Imbrăcați haine scumpe și încălecați povodnici domnești. De daruri și de rânduirea lor, va îngriji Visternicul. Și acum sfatul e isprăvit!

Boerii se închinară și eșiră pe rând din cort. Nu rămase cu Domnitorul decât George Hatmanul, fratele său și credinciosul pisar Catnarski. Cu ei amândoi Vasile Vodă tăinuî îndelung.

Poiana largă, în care Domnul și boierii își rânduiseră întâmplătoarele lor așezări de bejenari, forfotia de mulțime pestriță. Printre curtenii și slugile boerești se amestecau târgoveți, care nu mai încăpuseră între zidurile ocrotitoare ale mănăstirilor și luaseră calea codrului. Se ridicaseră corturi, sau adăposturi de crengi și de frunze și printre copaci erau nenumărate cară de povară pline cu tot ce se putuse strânge în graba plecării, de prin casele lăsate pustii. Era o larmă neîntreruptă de glasuri, cari se amestecau într'un huet, ce scădea, sau se înălța ca o volbură. Cu toții așteptau hotărîrea sfatului, care începuse de mult și înșelau timpul cu vorba. Un dărăban, dintre cei scăpați din curțile domnești povestea unei cete de ascultători, despre pârjolul târgului.

— Erau Tătari și Cazaci cât frunză în codrul Căpotescilor și din ceas în ceas le sporea numărul. Și noi priviam de la metereze, cum alergau pâlcuri, cu sulile în vânt. Și dacă am văzut că se îndesește mulțimea lor, am socotit între noi, că nu-i chip de împotrivire și am hotărît a lăsa curtea de cum se va face noapte. Dar pe când eșiam tiptil pe poarta dinspre Bahlui, s'a aprins târgul din patru părți odată. A cătat atunci să ne grăbim ca să nu bage de seamă dușmanul de plecarea noastră. Ne depărtam și din urmă ne ajungea dogoarea focului și flăcări roșii își jucau limbile în noapte. Se aprinseseră multe curți boierești și dughiene și pojarul se întindea repede să cuprindă Curtea domnească. Am trecut prin apa tinoasă a Bahluiului și am tăiat spre Socola din vale, încet și cu fereală. Dar tot a oblicit o ceată de Tătari de plecarea noastră și până spre Bărnova ne-au tot gonit, însă nu tare, că ne-am apărat din foc, cu strășnicie și am și ucis cu focul câți-va, iar când am ajuns la marginea codrului, ne-au lăsat Tătarii, că n'au îndrăznit să pătrundă mai adânc printre copaci. Și așa am hălăduit până aici. Doar vreo doi s'au rătăcit se vede, s'au au căzut prinși, de n'au sosit nici până acuma. Dar orașul socotesc că a ars cu totul, doar mănăstirile de n'or fi scăpat, că erau și oameni cu sinețe închiși în ele, de nu s'au putut apropia Tătarii, iar Cazacii n'au vrut să strice sfintele locașuri.

— Asta neapărat! Cazacii tot creștini ca noi sunt, întări unul dintre ascultători.

Trecu a ceată de boerii tineri îmbrăcați în haine bogate. Unul dintre ei povestea o istorie glumeață și ceilalți râdeau în răstimpuri. Un slujitor cărunț rosti cu obidă către un târgoveț rotund la față și la pântec, care sta așezat lângă el, pe un buștean răsturnat:

— Cum vor mai fi aflând timp de veselire într-o cumpănă ca aceasta?

— N'au de ce se îngriji, rosti celălalt cu pătrundere, averile li sunt la adăpost și până la ei n'a ajuns părjolul. Cazacii și Tătarii le-au stricat doar rostul petrecerei, își caută și ei alta, unde pot și cum pot.

Dinspre cortul domnesc, așezat în capătul poenii se iscă un svon de glasuri. Lefecii și darabanii, care erau de strajă feriră în lături și boerii de sfat ieșiră unul câte unul și se îndreptară spre corturile lor. Visternicul Iorgachi mergea încrunțat alături de fratele său, Toma Vornicul. Logofătul George Ștefan trecu mândru, cu o urmă de zâmbet îndoielnic pe față, trecură și Logofătul Todirașcu și Ureche Vornicul și Ghica Vornicul Țării de jos. Toți păseau tăcuți și cu chipurile îngândurate. Spătarul Ciogolea făcu semn lui Boj căpitanul de lefecii, să-l urmeze și spuse în treacăt câteva cuvinte lui Neculai Buhuș, care se desprinsese din mulțime și-i eșise înainte.

Începuse să amurgească, doar oamenii se împrăștiau cu greu, tâlmăcind în chipuri felurile hotărîrea sfatului, pe care n'o cunoșteau decât din vorbele aruncate în trecere, de câțiva din cei cari fuseseră față.

În jurul focurilor larma dură îndelung. Apoi sunetul glasurilor se potoli cu încetul și pe rând se stinseră și focurile. Doar în cortul domnesc și în acel al Visternicului Iorgachi mai stăruia lumina. Pădurea hui de pocnetul îndepărtat a unei sinețe. Apoi tăcerea pluti peste poiană. Se mai auziau doar răsufletele rare ale vitelor, culcate pe lângă care și svonul domol în frunzișul pădurii.

De-asupra Socolei poposiră. În vale se iviseră întâile străji căzăcești. Rămaseră câtva timp tăcuți, înălțați în scări. Priveau spre forțota din taberile aruncate pe malul Bahluului și mai departe spre dărâmăturile târgului, dintre care numai mănăstirile răsăreau întregi. Căpitanul Boj își îndemnă calul și se alătură celor doi boeri din frunte.

— Plec înainte, cu puțini slujitori, să vestesc straja de sosirea soliei. Mi-e teamă de vre-o înșelăciune. Vornicul încuviință și căpitanul se depărtă în treapăd, urmat de trei ostași.

Așteptară un răstimp fără vorbe, cuprinși de gânduri felurite. Soarele de amiază dogoria puternic și caii stau nemișcați, toropiți de căldură.

Din zori călăriseră cu scurte popasuri pe drumurile cotite prin codrul Căpoteștilor. Fiecare nădăjduse că focul va fi cruțat locul care îi fusese drag și în care petrecuse clipe de bucurie. Dar întreg orașul nu mai era decât morman de dărâmături, cari fume-gau. Pe câțiva îi năpădi jalea. Stau tăcuți pe cai, cu capetele plecate și cu fețe amărâte. Pe alții îi cuprinsese un fel de pornire mândră, la vederea dușmanului apropiat. Vre-o doi se treziră înțepenii în scări, strângând în mâini străjile împodobite ale săbiilor. Ștefăniță Paharnicul își împinse calul înainte:

— Cu sabia ar trebui să le plătim căinilor!

Vornicul Ghica întoarse capul și grăi domol:

— Ciudată e firea Moldoveanului, pururea e pornit la harță. Noi suntem soli și săbiile le purtăm doar pentru podoabă.

— Au fost vremuri, când în țara aceasta se plătia dușmanului dobândă cu tăiușul paloșului, răspunse cu ciudă Paharnicul.

— Pe atunci altfel erau împrejurările, zise iar Ghica.

— Și altfel oamenii, grăi liniștit Milesco.

Se priviră unii pe alți. Simțiau toți, cu amărăciune, cât de zădarnice sunt vitejeștile avânturi.

Căpitanul Boj se întorcea însoțit de un Cazac bunduc, încălecat pe un cal mărunț. Lângă ceata boerului se opriră și streinul își duse mâna la căciula înaltă și buhoasă, în chip de bun găsit.

— Sotnicul Alioșa, începu Boj, spune, că solia a fost vestită și e așteptată. Putem merge fără grijă, până la Țuțora. Poruncă s'a dat pretutindeni. Cazacul întări spusele, mormăind de câteva ori, da.

— Înțelegi moldovenește?, Il întreabă pe leșește Spătarul Ciogolea.

— Da. Am fost trei ani în slujba starostelui dela Camenița, și dese ori treceam Nistrul, la Hotin.

— Atunci putem purcede, zise Vornicul.

— Eu am poruncă să vă însoțesc, cu ceata mea, până în tabără. Tătarii nu ascultă totdeauna de Mârzacii lor și nu se știe, ce se poate întâmpla.

Se urniră încet în vale sub zidurile Mănăstirii făcură un scurt popas. Hrăniră și adăpară repede caii și cu frâiele petrecute pe sub braț luară și călăreții câte puțin din merinde. Sotnia lui Alioșa îi aștepta. Pe drumul de sub colnicele acoperite cu vii, ce se întind până spre îngustul șes al Prutului, merseră întins. Doar la vadul Jijiei se mai opriră câțva. Soarele era încă sus, când sosiră la Țuțora.

Înainte li se arătă furnicarea taberilor. Corturile tătărești erau așezate în vale spre lunca Prutului, iar Cazacii tăbărau pe Vlamnic.

Se despărțiră în două. Vornicul Ghica se îndreptă spre locul unde erau Tătarii, urmat de câți-va boeri tineri, iar Spătarul Ciogolea coti spre tabăra căzăcească însoțit de Boj, căpitanul de lefecii, de Neculai Buhuș, de Pașarnicul Ștefănița și de Milescu. Câte douăzeci de slujitori însoțeau carele cu daruri.

Nu rostiseră o vorbă la despărțire, dar câțiva își strânseseră o clipă mâinile, cu mai multă tărie, decât de obicei.

La poarta taberei Sotnicul Alioșa, care călărise tot drumul în fruntea cetei, își luă rămas bun. Trecură pe lângă străzile cari păzeau șanțul și printre două șiruri de Cazaci, cari se înghesuiau să privească trecerea boerilor și să se minuneze de bogăția veșmintelor și de frumusețea cailor. În locul larg de dinaintea cortului Hatmanului, descălecară. Un pisar al lui Chmielinski îi întâmpină și urmat de el Ciogolea intră în cort. ceilalți incredințară caii, slujitorilor și rămaseră la intrare. Mulțimea Cazacilor, cari se strânseseră să vadă solia sporia, și cercul din jurul boerilor se strângea mereu. Pașarnicul Ștefănița șopti îngrijat lui Milescu:

— Oare ce au de gând?

— Au venit să privească un lucru, care li se pare vrednic de văzut! răspunse acesta.

— Dacă se atinge vre-unul de mine îi crăp capul cu sabia, zise iar Pașarnicul.

Din mulțime se desprinsese un Cazac uriaș, și vestit pentru puterea lui. Se lăuda că oprește un cal, dacă-i prinde picioarele dinapoi. Mulți îl văzuseră încovoind o bucată de fier, până când făcea din ea potcoavă. La mânie era groaznic și toți îl știau cumplit în mânăuirea săbiei.

Cu mâinile îndesate în buzunarile adânci ale șalvarilor și cu căciula dată pe ceață se propti în fața boerilor.

Îi măsură pe rând și se întoarse răsând către tovarăși.

— Frumoase veșminte și mândre arme! Păcat, că n'are cine să le poarte în soare. Moldovenii sunt ca sobolii. Cu meșteșug trebuie să-i scoți din vizuină, ca să i poți jupui de blană.

Ceilalți răseră, cu hohot prelung. Mulțumit, Cazacul se întoarse iar spre boeri. Alături de Milescu, Pașarnicul Ștefănița clocotia. De câteva ori duse mâna la sabie, dar celălalt îl apucă strâns de braț și-i șopti poruncitor, să se liniștească.

— Parcă sunt legați de săbii, ca să să nu-i ia vântul! Râsul isbucni ca un tunet. Sotnicul se apropie de Milescu. Acesta asculta liniștit batjocura, cu mâinile împreunate pe straja săbiei lungi și drepte.

— Frumos junghier ai pane. Nu mi-l dăruiești mie? Intinse mâna să apuce pumnul, cu mâner de fildeș, pe care boerul îl purta prins la brâu, cu un lanț de aur.

— Te rog depărtează-te puțin, grăi leșește Moldoveanul. Nu pot suferi duhoarea de rachiu prost.

Cazacul se înfurie.

— Îl dai de nevoie, dacă nu vrei de voie!

Vru să smucească și să rupă legătura care ținea junghierul. Milescu se feri puțin în lături, repezi înainte pumnul strâns și trăsni pe Cazac între ochi. Namila se clătină și duse mâna la față. Apoi cu răcnet groaznic își smulse sabia din teacă și năvăli. Tânărul boer își trăsese și el sabia și-l aștepta nemișcat și cu fața liniștită. Doar ochii îi sclipeau ciudat. Fiarele zăngăniră scurt. Milescu nu clinti, dar cu o mișcare îndămnatecă intinse brațul înainte și lovi pe sotnic peste față cu vârful săbiei. Turbat de sângele, care-i curgea din rana adâncă, sotnicul se repezi iar, cu atâta furie, încât străjile săbilor se loviră, Milescu își răsuci pumnul și sabia Cazacului sbură la trei pași. Sprinten, Moldoveanul puse piciorul pe ea.

Un murmur greu se ridică din mulțimea, care tălăzuia ca bătută de vânt. Dar sgomotul amuți de odată. În pragul cortului, apăruse statura voinică a lui Chmielinski. În spatele lui se ivi și chipul spăimântat al Spătarului Ciogolea.

— Ce s'a întâmplat? întrebă aspru Hatmanul.

Nimeni nu răspunse.

— O glumă cinstitute Hatman, rosti cu glas limpede Milescu. Am învățat, pe unul dintre oamenii tăi, cum să se poarte cu solii.

Bătrânul polcovnic Nosac păși înainte și grăi.

— Boerul moldovean a avut dreptate. Sotnicul Sergiu s'a purtat, ca un ticălos.

— Să-l lege numai decât și să-i dea o sută de bețe, hotărî scurt Hatmanul. Solia trebuie cinstită. Câțiva Cazaci se apropiară și înconjurară pe sotnic, care sta obidit și își ștergea cu măneca, sângele de pe față.

Hatmanul intră în cort. Polcovnicul se apropie de Milescu și îi întinse mâna.

— E minunat lucrul ce ai făcut. Lui Serghie Feodorovici, nimeni nu putea să-i stea împotrivă la lupta cu sabia. Mulți șleahțici vestiți și-au aflat de mâna lui, peirea. Dar să te ferești de el, că e om pismaș și orb la mânie. E în stare să te ucidă în cortul Hatmanului, ca să și spele rușinea.

— De răsbunarea omului mănios, nu mi-e teamă. Numai viclenia ucide și de ea nu te poți feri.

Cei trei boeri moldoveni se apropiară și ei. Erau încă uluiți de repeziciunea cu care se petrecuse lupta. Căpitanul Boj grăi cu însuflețire:

— Strajnică lovitură. Par'că ești fermecat, boerule.

Ceilalți doi îmbrățișară pe Milescu, fără vorbe.

Inserarea începuse să se lase peste tabără. Polcovnicul Nosac îi pofti pe toți patru să găzduiască la el peste noapte. Boerii primiră cu mulțumire și în cortul larg sfatul se prelungi până târziu. Un slujitor aducea în răstimpuri un alt ulcior plin cu mied parfumat. La despărțire polcovnicul le spuse.

— Să n'aveți nici o grăjă. Am rânduit pază de oameni siguri.

— Mulțumim pentru osteneală. Dar primejdie nu ne amenință.

Intrară glumind, în cort, însă după plecarea polcovnicului, căpitanul Boj își luă sabia și făcu un ocol pe afară, apoi se așeză de straje. Și pe rând, boerii veghiază, până la ivirea zorilor.

PEȘTII ROȘI

DE
ION PILLAT

AMURGUL suflă aur verde 'n geam —
Un pom cu foi de foc e un mărgean.
Sub pavăza tomnaticului ram
Se-aprinde somnul apei din borcan.

In cerul luminosului cleștar,
Trei pești de aur roșu s'au lăsat —
Inchipuind pe-al zărilor hotar
Trei pasări într'un sbor îndepărtat.

La nesfârșit de sticlă se lovesc
— In străveziul aer ca 'ntr'un zid —
Și raza evantaiului ceresc,
Stropind luciri, o 'nchid și o deschid...

Și'n geamul de penumbră fumuriu,
Când apa înnoptează până'n fund,
Trei raze, logodind argintul viu,
In colb muiat de lună, se ascund.

FEMEIA DE CIOCOLATĂ

DE

GIB. I. MIHĂESCU

PRĂPASTIA aceia înfiorătoare avea pentru Negrișor ceva magnetic. De câte ori vizita pe domnișoara Eleonora, simțea par'că o nevoe stranie să se apropie de fereastră și să-și lase jumătatea superioară a corpului deasupra abisului. Atunci un drăcușor începea să-l gâdile sub tălpi și-l făcea să salte când pe una, când pe alta. Uneori se ținea numai într'un deget de picior, iar mâinile împreunate îi cădeau dealungul zidului, de par'că ar fi fost gata să se arunce înnot.

Numai domnișoara Eleonora putea să-l scoată din cadrul ferestrei. Il găsea îndoit pe prichici și-l trăgea înapoi. De la un timp îl muștra, doar că apuca să pornească într'acolo și atunci el se mulțumea să arunce o privire furișă golului, pe care de data asta nu avea prilejul să-l adulmece până la fund. Domnișoara Eleonora chiar se cam supăra: „Dar lasă odată frate, fereastra aceia în pace. Ai să-ți rupi gâtul de asfalt!“ Iar el zâmbea cu afectată modestie: „Eu nu cad în prăpastie, decât dacă vreau!“

Și când erau musafiri la dânsa, domnișoara Eleonora chema pe Negrișor dela fereastră. Afară numai când printre aceștia se întâmpla să fie Modreanu.

Lucru curios, Modreanu era mai scund, mai slab, chiar pipernicit și nici n'avea o figură cu adevărat frumoasă, așa cum era a lui Negrișor.—cu pielița de fildes, cu părul cenușiu și cu umbra verzue a mustăței rase, sub nas. Modreanu avea, e drept, un cap bărbătesc, însă era așezat pe umeri și trup de copil. Până și ochii lui mari și melancolici păreau de copil. Inșă avea o gură cam largă, încovoiată circomplex pe bărbie și o limbă lungă și ascuțită ca de cameleon. Lui Negrișor i se părea un arc c'o săgeată. Vorbea pe-un ton galeș care nu putea fi decât prefăcut.

Când cineva nu-i împărtășea părerile sau îl întrerupea, vârful limbei lungi se repezea ca un ac de tăun. Cu multe lucruri văzute și nevăzute compara Negrișor, gura și limba aceia! El nu putea înțelege cum toți ascultătorii se prăpădeau de râs, când Modreanu lua la rând pe vre-unul dintr-ânșii, cu toate că nimeni nu scăpa de vârful săgeților lui. Pentru Negrișor însă săgețile acestea nu erau muiate în nici un fel de duh.

Dar domnișoarei Eleonora îi plăcea mult să-l asculte și uita atunci cu totul pe Negrișor care se bălăbănea cu burta pe parmalăcul ferestrei, ca un călăreț dela circuri, pe spinarea unui cal în goană amețitoare.

Într-o zi fiind la fereastră – căci domnișoara Eleonora era preocupată de Modreanu – Negrișor descoperi în fundul abisului dreptunghiular și asfaltat, un fierăstrău mecanic, care țipa sfâșietor. Un motor bufnea la răstimpuri egale prin răsuflătoare, iar oameni cu mâneci sumese până deasupra coatelor ridicau bârnelor, groase și le așezau pe planșetă; împingându-le treptat spre o roată ce se învârtea atât de repede, că nu se putea vedea dintr-ânsa decât cercul pe care-l descria. Lemnele erau făcute bucăți cât ai clipi cu ochii, iar dedesubt movila de făină creștea ca la moară. Lucrul era interesant de văzut; însă ce nu putea suferi Negrișor, era tipătul acela metalic și asurzitor pe care-l scotea tăetoarea, ori de câte ori vre-un lemn era apropiat de cercul fatal. Mai ales îl necăjea până la furie, nesimțirea lemnelor care erau duse rând pe rând la supliciu: în locul tipătului lor îndreptățit de victime, țipa însuși calăul.

Negrișor privea uimit la voracitatea Molochului metalic. Și cum i se întâmpla totdeauna când vedea ceva nou și isbitor, închipuirea lui se și grăbi să-l pună legat buștean, pe scândura teribilei mașine. Mușchii feței zadarnic i se forțau să dea drum strigătelor, căci o fâșie solid legată îi astupa gura. În schimb la vederea mutrei lui speriate, înaintea de a-l apuca în colți, fierestroia se puse să urle de bucurie strident, înfricoșetor.

Negrișor se scutură de groază, însă tocmai atunci, motorul începu să păcănească din ce în ce mai rar, apoi când se potoli, roata se mai dădu peste cap de câteva ori, și arătându-și dinții lungi și ascuțiți ca ai mistrețului, rămase nemișcată, sinistră ca un rănjel imobil.

Liberat de închipuire, Negrișor o contempla din înălțime cu îngrozită luare aminte. De câte ori nu văzuse el până acum asfel de ferestre; însă nici odată nu-i venise în gând să rămână dinnainte-le, ca acei gură cască de jos, cari strânși grămadă urmăreau cum bicepsele lucrătorilor se contractau, ridicând o trupină.

Trupina se lăsa greu, par'că împotrivindu-se; însă cu forțe îndoite, cu mari strigăte de obidă tăetorii o așezară pe eșafod, ținând-o voinicește să nu scape cruntei pedepse. Motorul prinse să păcăne din nou, iar oribila roată cu dinți porni să chirăie cu sălbatecă veselie, pătrunzând crudă în măruntaele lemnului.

Pentru întâia oară în viața lui Negrișor plecă înfiorat dela fereastră. Dacă nu s'ar fi întâmplat în casă Modreanu, retragerea lui grabnică ar fi fost socotită ca un eveniment de seamă și ar fi fost primită cu mari aclamații. Așa însă, aproape neobservat, el se strecură din salonașul domnișoarei Eleonora și porni ca de obicei când era întristat, pe drumuri lungi și încălcite de mahalale depărtate.

Un gând amarnic îl obseda de când cu priveliștea fierăstroaei. De atunci el nu mai fusese la domnișoara Eleonora și hotărâse să nu se mai ducă. Iar, în nesfârșitele plimbări la marginea orașului, îi plăcea să vadă în închipuire pe Modreanu, legat butuc dinnainte dinților de metal. Îi plăceau mult ochii lui de copil, acum bulbucăți de groază și limba lui de reptilă jucându-se ca un gușter în gură și chirăind îngrozitor. Negrișor admiră de sus, cu corpul cobiliță pe prichiciu. Iar domnișoara Eleonora îi dă neconținut zor: „Fuși frate de acolo, că ai să-ți rupi gâtul”.

Însă gura lui lărgită de plăcere se strânge acum și fața i-a îngălbenit. Modreanu chirăie așa de fioros că țipetele ajung până la Eleonora. El chiar strigă: „Eleonora! Eleonora!”, iar Negrișor privește speriat la ea și numai când îi vede capul palid, umbrit de pălălaia neagră-cafenie a părului creț și vâlmășit, urmărind cu luare aminte împunăturile acului în pânza fină, întinsă pe gherghet; numai atunci își recapătă curajul.

Ah, lucrătorii aceia cu mânecile sumese și cu brațe ca niște capete de odgoane! Ce mai așteaptă nemernicii?..

— Dar cine țipă acolo așa de grozav? întrebă Eleonora.

Iar el...

— Ia nimic... un copil a fost lovit de altul... Nu-i interesant...

— Atunci ce stai acolo?..

Lucrătorii aștia se întrec cu gluma; ei au înconjurat eșafodul și stau în juru-i negri și râzând ca niște închizitori și par'că se îmbătă de strigătele celui legat; Doamne de Modreanu, răd oare, sau de el, Negrișor, de nu mai încep?..

— Frate, cine chirăe așa?... par'că m'ar striga pe mine...

Ah, în sfârșit; motorul a început. Mai tare, mai tare motorule! Motorul bufnește înfundat și chirăiturile lui Modreanu sunt sorbite de bufnituri... Dar iată mașina își ia avânt și urlatul ei sinistru pornește triumfător. Ochii lui Modreanu s'au umflat să se spargă iar limba de șearpe, deodată a început să se întindă, așa cum ar crește o floare vrăjită; se întinde, se întinde; acum a ajuns la etajul al II-lea...

Lucrătorii speriați împing bușteanul; chirăitul celui legat se contopește cu chirăitul mașinei și Negrișor răsuflă de ușurare. Limba începe să scadă. Inșă iată, roata și-a încetinit mersul; câțiva dinți i-au sărit; Modreanu a scos o mână din legături... Ce trup afurisit!...

Lucrătorii împing din greu, și roata țipă acum de durere. Și abia se învârte, abia pătrunde în corpul de fier; din când în când îi sare câte-un colț.

— Eleonora, Eleonora?...

— Cine mă strigă?...

— Nimic, o părere...

Brațele împing cu desnădejde și s'au contractat mai rău ca fața lui Modreanu... Negrișor închide ochii; oamenii strigă și asudă: ă... ruuup... roata țipă... motorul nu se lasă... Modreanu geme din ce în ce mai sugrumat. Negrișor deschide ochii; din Modreanu n'a mai rămas decât două bucăți de lemn: motorul s'a stricat, roata și-a pierdut jumătate din dinți, lucrătorii s'au lăsat jos unul lângă altul pe bordura trotuarului cu capul în palme, cu coatele pe genunchi, abătuți și desnădăjduiți.

— Eleonora, domnișoară Eleonora, vino să vezi...

Ah... ce clipă.. Ce clipă de miracol biblic.. să-i strige Eleonorei: El numai este, el numai este, el a murit, uite-l, uite-l în două...

Păr, că era un semn, căci neconținut închipuirea aceasta barocă îi venea în minte. După ea pleca într'una, dis de dimineață până'n faptul serei, prin mahalale întortochiate și chiar dincolo de ele, pe câmpuri; căci numai pe-acolo o găsea. Prietenii nu-l mai văzuseră de mult, domnișoara Eleonora la fel. Ea întrebase pe toți despre dânsul, dar nimeni nu știuse să dea vre un răspuns.

Așa că fu ca o adevărată izbucnire de bucurie când tovarășii de petreceri și de viață, se treziră cu el printre dâșii, într'un bun miez de ziua:

— Negrișor! Negrișor! Fiule rățăcit!... S'a reîntors!... E al nostru... Tăiați vițelul cel gras...

Mai bine de un sfert de oră, ei se grăbiră cu întrebările, desghiocându-l, din toate chietoarele și învârtindu-l în toate chipurile.

În cele din urmă îi împărtășiră noutatea cea mare. Adică ei nu i-au spus nimic dela dâșii, așa încât să crezi în vre-o păcăleală de prost gust sau în orice altă șotie, pregătită dinainte...

Dimpotrivă, Saghin a pronunțat lămurit aceste cuvinte:

— Credeam că v'am pierdut pe amândoi?

— Cum pe amândoi?

— Pe tine și pe Modreanu.

— Nu înțeleg.

— Cum, nu știi că Modreanu a dispărut?

— A dispărut?

— De trei zile...

— De trei...

— L'am căutat acasă, la birou, în toate părțile și nimic. Iar aseară un cadavru a fost găsit în Dumbravă.

— Inșă este așa de ciopârțit, așa de scrilejit că nu se cunoaște nimic dintrânsul. După statură totuși...

— Cum serios, tu n'ai știut într'adevăr nimic?...

Lui Negrișor îi fu frică... De o săptămână el însuși n'a mai dat ochi cu nimeni... și a fost și prin Dumbravă. Dar par'că Moruneanu îi ghici gândul.

— A fost prins și ucigașul, care a mărturisit totul... N'are idee cine a fost asasinul, iar hainele și lucrurile i le-a aruncat în râu, oprindu-și doar banii. Corpul mortului fiind greu, s'a mulțumit să-l scrilească numai pentru a zădărnici orice căutare....

Ochii lui Negrișor se umplură de lacrimi. Ah... semnele!... Pentru întâia oară în viața lui, înțelegea ce va să zică norocul, bucuria, dusă până la beție, la paroxism.

Iar prietenii fură nespuse de mișcați în fața acestor lacrimi spontane. Și porniră cu toții la morgă, ca să vadă cadavrul.

Găsi pe domnișoara Eleonora cu bărbia sprijinită în podul palmei micuțe, cu privirea rătăcită. Figura i-era trasă și pierdută. Paliditatea feței brune îi da o înfățișare cu totul străină.

— Va să zică ai aflat și dumneata, domnișoară...

Ea-i răspunse printr'un gemăt ușor, care însoți o vagă înclinare a capului.

Și deodată Negrișor își simți picioarele deslipindu-se de pământ, ca și când le-ar fi împins cineva de sub scânduri și le-ar fi atârnat la joc, gâdilându-le și deodată își simți omușorul dând sălbatec să strige, să chirăe, să hohotească; iar mâinile, frante din coate erau gata să se ridice în sus și degetele să pocnească tactul.

Abia se putea ține să nu profaneze minunata durere a domnișoarei Eleonora. Vai ce strălucire avea în ochi când era tristă, vai ce mari gene avea, par'că-i creșteau odată cu durerea! Li venea să-i cadă în genunchi și să-i spună, s'o roage:

— O, nu mai fi așa tristă, nu mai fi așa frumoasă, pentru el...

În clipa aceea, din cauza tăcerii, Negrișor profita de timp, pentru a se închipui el jelit, pentru a o închipui cu o strălucire încă o dată mai puternică în ochi, cu gene încă o dată mai mari, din cauza lui numai, din cauza disparițiunii lui enigmatice din mijlocul prietenilor și al orașului.

Ea își șterse pe furiș două lacrimi și atunci el începu să vorbească. Se mira singur, cum putea să cuvinteze atât de domol și atât de înțelept. Rostea lucruri așa de cuminiți, așa de la locul lor, că și dânsa îl privea cu ochi mari, tot așa de cuminiți. Îl privea cu atâta luare aminte, că par'că-i vedea cuvintele, ieșindu-i din gură și luând forma noțiunii pe care o exprimau. Și multă vreme îl ascultă domnișoara Eleonora. Pe urmă plecă și se întoarse a doua zi. Și e drept — avu o mică tresărire înainte de a lăsa ciocănușul degetului pe ușă... dacă s'ar pomeni cu.....? O, gândurile ăștia au uneori opriri așa de curioase!

Însă ușa se deschise, el intră, se așeză la locul lui. Mai erau și alți musafiri și cu toții îl ascultară iarăși cu multă luare aminte, cu largi încuviințări, cu exclamații de aprobare. Domnișoara Eleonora își ridica din când în când capul de pe gherghef, ca să-l fixeze cu ochii negrii, strălucitori.

A treia zi veni iarăși și astfel multe zile în șir. O teamă tot rămăsese în sufletu-i. Însă când se vedea singur, cu dânsa (oricine putea să fie, afară de el) se simțea atât de fericit, o pace atât de moale îi învelea sufletul, un sânge atât de curat îi alerga prin vine, că-și simțea gândirea primenită de ori ce otravă și tot ce spunea era așa de curat, așa de primenit; așa de aerisitor, că toții îl ascultau și-l aprobau și toți nu înțelegeau cum omul acesta, care mai până deunăzi se da de-a hupa pe ferestre, putea să rostească astfel de adevăruri.

La fereastră nu se mai ducea: nici nu privea într'acolo măcar. Numai arare, când tipătul vre-unei mașini de tăiat lemne, se urca până la dânsii fulgerător și strident, se cutremura ca de-o amintire urâtă și se grăbea să închidă geamurile, pentru ca domnișoara Eleonora, să-i audă mai bine cuvintele. Urletul mașinei se sdrobea atunci de geamuri și înăuntru nu venia decât un ecou innăbușit și depărtat. Dar încetul cu încetul urechile par'că se deprindeau, sau par'că ele înși-le își lărgeau pavilioanele, ca și când sgomotul care le îngrozea, le-ar fi deșteptat o curiozitate amarnică; pentru că în cele din urmă chiar cu ferestrele închise tipătul metalic, devenea tot atât de puternic, tot atât de sfâșietor și atunci întreba speriat: Pe unde a bușnit sgomotul ăsta domnișoară Eleonora? Ar fi dorit atunci să infunde ferestrele cu toate perinele și cu toate covoarele care se găseau

Înnăuntru; dar nu voia să arăte prin nimic domnișoarei Leonora că urletul lugubru i-ar aduce aminte o viziune atât de neagră. Domnișoarei Leonora i se făcea cald și deschidea fereastra. Și atunci chirăitul fierăstroaiei pătrundea înnăuntru ca un șuer de obuz ce cade aproape, și se desfăcea în urechile lui ca o ploaie de ascuțișuri lungi și junghietoare.

Dar afară de acest sgomot, nimic nu le turbura pacea. El admira covorul uriaș din părete în care pe-un fond verzui, doi trandafiri uriași roșii și alți mai mulți și mai mici, galbeni, își arătau strălucirea, de par'că ar fi fost țesuți chiar cu stamine de roze naturale. În colțul opus, un alt covor uriaș acoperea doi păreți; doi lei negri și fioresi se sărutau pe-un fond roșu drept la intersecția păreților. Sub covor era un divan scund și încăpător, acoperit tot de un covor, roșu cu multe și felurite desemnuri geometrice, prin care se plimbau berze mici, cafenii. Pe divanul acesta surprinsese el odată pe domnișoara Eleonora numai în cămașă. Brațele albe și pline s'au ridicat atunci speriate până'n dreptul ochilor ce se rostogoleau în dosul degetelor rășchirate, ca două păsări speriate într'o colivie. Părul negru cu reflexe castanii așa de închise că par'că era de ciocolată, căzuse în repeziciunea mișcării și-i acoperise de tot un număr rotund, cum Negrișor nu mai văzuse în viața lui. În schimb celălalt umăr și gropița dela gât rămăsese în toată goliciunea lor smeadă; Negrișor le vedea pentru întâia oară căci domnișoara Leonora avea obiceiul hainelor cu mâneci și cu guler, care se ridică până sub bărbie.

Toate, el le-a văzut într'o clipă, numai decât apoi s'a întors singur cu spatele; însă ochii s'au isbit atunci de oglinzile mari din celelalte trei colțuri precum și de cele mici care se lăsau prinse de funte albastre printre tablourile nenumărate. Ori unde se întorcea se împiedica de imaginea ei strălucitoare. Domnișoara Leonora părea că nu și-a pierdut cumpătul, și aruncase pe dânsa un capot portocaliu, pe care litere negre turcești recomandau cine știe ce precepte morale. Însă îndată mânele largi căzură pe umeri, căci mâinile potriveau acum părul și se arătau în întregimea frumuseții lor, desvăluind gropițele umbrite dela subțiori; pe când despicătura dela piept, descoperea agitată ca un mare ochi în clipituri viclene, șențulețul dintre cele două rădăcini tremurătoare ale sânilor.

— Pardon, pardon! se încurca în scuze și în oglinzi Negrișor, închizând ochii de atâta minunății și oprindu-i în sfârșit pe marea bibliotecă de nuc lustruit cu geamuri uriașe... Pardon... mi-ați spus să intru și eu am intrat...

— Am crezut că e... Amelia; o așteptam...

Dar și prin geamurile atât de curate de par'că erau proaspete ca apa, ale bibliotecarului, se puteau vedea priveliști fără seamăn; un picior înfășurat în ciorap transparent, pe care tivul capotului încurcat într'o cataramă de jartieră îl desgolea până deasupra genunchiului; un sân roz și obraznic, ce-și vâra pe furis sfârcul prin despicătură, profitând de faptul că domnișoara Eleonora își dăduse capul pe spate, și-și clătina părul, pentru ca firele să se așeze drepte, înainte de a le împleni; robustul contur al spatelui cabrat, când ea se plecă spre a-și acoperi piciorul.

Pe vremea când descoperise aceste comori, Modreanu era în plină izbândă și din curiositatea nebună de a ști dacă și el fusese orbit de strălucirea lor și — Doamne unde mai duc și svăpăiatele de îndoeli! — și dacă nu cumva chiar el, Modreanu, era să fie mult așteptata domnișoara Amelia, se născuse în sufletul lui Negrișor ura aceia de moarte, pentru care se felicita acum de bine ce a știut s'o țină ascunsă tot timpul.....

Privind același decor, în inserarea aceasta de August, în clipe când aripi negre de uriași lilieci invizibili, pâlpâe greoaie prin ferestrele larg deschise; când oglinzile devin nedesluite și misterioase, de par'că trăesc; când domnișoara Leonora se contopește cu umbra neconținut crescândă, care i-a și mâncat vestmintele negre lăsându-i doar figura, ce plutește în spațiu ca un cheruvim; când de afară nu pătrunde nici un tipăt speriat de fierăstroaică; Negrișor își amintește cu multă plăcere de ziua, cum îi zicea el „a comorilor“. Atunci a rămas cu ea de vorbă până seara târziu, fără ca vre-un Modreanu să-l supere și fără ca vre-un animal mecanic să ție prin ferestre.

I s'a părut curios numai că n'a venit nici acea domnișoara Amelia, pe care Eleonora o aștepta cu prea multă ardoare, ba chiar se necăjea din clipă în clipă mai mult, că nu vine.

Dar de atunci a trecut mult; domnișoara Amelia poată să vină sau să nu vină; însă Modreanu, nu va mai veni niciodată:

Fără doar și poate, că ea mă sôcotește nebun! — își spuse Negrișor dimineța, înainte de a sări din pat, când își aminti straniu dialog din ajun. Și o rușine arzătoare îi cuprinsese. Toate vorbele pe care le spusese și pe care ea nu le crezuse, cu siguranță că nu le crezuse! i se întorceau acum în cap, lovindu-l ca niște pietre, una mai tare decât alta. Răsunau atât de tare în golul capului că le confunda cu golițiunea-i matinală și rușinat trase pătura peste dânsul, ca și când domnișoara Eleonora ar fi fost de față să-l vadă.

Multă vreme își rumegă gândurile cu ochii deschiși în întunerecul de sub plapomă, luând fiecare cuvânt în parte din cele ce rostise și întrebându-se cam ce-ar fi putut ea înțelega dintr'ânsele. Crâmpee din convorbire îi rămăsese, întregi în memorie:

— ...Uite, îți spun, îți jur... o zi dacă mai trăia Modreanu, o singură zi... ah, acum dacă ar fi aici și ai vedea...

— Sărmanul...

— Sărmanul... adică el care a murit întâmplător fără nici o voință și fără nici o desnădejde...

Aci, înveselită domnișoara Eleonora dăduse drum râsului cristalin...

— Vai, nostim ești...

— De sigur nostim — și Negrișor se plimba atât de agitat și bălăbănea așa de nervos din mâini — nostim desigur! Dumneata nu crezi nimic... dumitale ți se pare că citești un roman, dumneata nu știi că mai există și nebuni de aceia, așa ca mine....

Ea-l privea cu ochi măriți peste fire și el se plimba din ce în ce mai furios. Și ochii ei deveneau din ce în ce mai strălucitori, par'că se topeau privind-l și pe buze îi creștea un zâmbet nou, necunoscut...

— ...Asta este! sau mă crede nebun sau nu mă crede de loc! conchise deodată sărind de sub plapomă și pornind înfuriat la spălător.

...Când eși însă gătit afară, când aerul dimineței și veselia orașului îl primiră cu murmur de bună voință, cumpăna gândurilor se aplecă în partea cealaltă. Dece m'a chemat atunci astăzi după masă? și de ce aseară stăruia așa să rămân?

— O mai stai te rog... te rog...

— Nu! plec! *Eu când spun ceva...* (Pe aceste din urmă cuvinte, apăsase cu mult înțeles)

— Bine, atunci du-te. Astă seară însă, este ultima oară, când îți mai dau voie să fii rău cu mine. Și mâine, te rog vino mai de vreme. Abia vii și pleci. Ce înseamnă asta? El o privise cu ochi uimiți, îngrozit. Pentru nimic în lume nu-și putea crede urechilor...

— Și eri de ce n'ai venit?

—

— Asta să nu se mai întâmple!

Da, da, da... asta e! Din două una: sau ea a crezut în întregime ce i-am spus, sau a crezut numai pe jumătate și vrea să-și întărească de tot convingerea.

Mă rog... dacă ar fi luat drept tirade de romane proaste, cele ce-i spuneam eu, în cazul acesta... mă rog, stăi să vedem;... în cazul acesta nu m'ar fi chemat... Doar ea știe că eu veneam și așa... De ce a inzistat că să nu mai întârzii și să nu mai scap vre'o zi! De ce, de ce? Asta este, s'a terminat.. Unei femei orice îi poate scăpa afară de accentul sincerității... *Ea m'a crezut!*

Conduc de acest raționament, Negrișor făcea pași rari și sălțați prin mulțimea trotoarului, saluta în dreapta și'n stânga, zâmbea cuceritor deasupra întregii mase de capete.

Strada se desfășura dinaintea lui plină de soare, parfumul ce-l răspândeau fetele, curgea par'că prin șanțuri: jamboanele, atârinate la ușile băcăniilor și lăzile cu icre roșii, cu scrumbii afumate și cu brânză îi dau impresia belșugului și a fericirii generale, sgomotul străzei, zumzet de albine; costelivii cai ai birjarilor, la fel cu minunatul cal al lui Matei Corvin de colo, de pe soclu.

...Era cu o ceată de prieteni, rezămat de vergeaua galbenă a unei vitrine, când o văzu trecând într'un grup de fete; băieții o salutară toți cu gesturi largi, iar strada toată se întorcea după dânsa. Era într'un tair simplu, albastru și 'n cap purta o pălărioară de catifea neagră cu borurile mari. Înainta cu pasul ei regesc și împărțea pretutindeni florile zâmbetului fără sfârșit. Când văzu pe Negrișor îi surâse atât de deosebit de ceilalți, că toți de față, după trecerea ei, întoarseră ochii la dânsul,

Se despărți atunci de prieteni ca să rămână singur cu sufletul lui și se afundă în valul de trecători, căci ceva îl neliniștea, o întrebare vagă, care pe urmă i se înfipse precisă și ascuțită ca uncui în mijlocul frunței.

— Oare, spune drept Negrișor, te-ai fi aruncat?

Cum, prin urmare exista un grăunte de șovăire în adâncurile cugetului său! Și el care crezuse cu toată sinceritatea, absolut tot ce spusese Leonorei! Cum! Cum?.. O luă pe străzi dosnice, cu trecători rari și se feri și mai mult prin străduțe înguste și întunecate, sugrumate între dosurile de-o murdărie exemplară a uriașelor edificii, ce-și arăta fațadele mândre pe străzile principale. Se ferea astfel prin ulicioare din ce în ce mai meschine, ca unul ce-a descoperit o ruptură vizibilă a hainelor într'un loc nepotrivit și se ascunde de marea mulțime gătită în haine de sărbătoare...

O! și el care era convins... cine, cine îi spuse acolo în adânc că n'ar fi avut curajul?

Pentru a-i dovedi contrariul celui cineva răutăcios din lăuntru, Negrișor dintr'un salt al imaginației se și văzu cocoțat cobiliță pe ameteitorul privaz.

În spate își închipuie pe cei doi vorbind cu vorbe, vorbind și mai mult cu surăsuri, vorbind și mai mult cu ochii. Pentru ei Negrișor nu mai există. Și pentru Negrișor altă Eleonora nu mai există. Asupra punctului acestuia nu mai încapă întrebare. Și pentru a-și dovedi că nu mai încapă vorbă, Negrișor își aminti de câte ori s'a încercat *s'o înșele*, să-i placă alta, de câte ori s'a forțat să-i placă alta. Unde, decât în povești, s'ar mai fi putut găsi un păr de culoarea ciocolatei și creț și moale tot ca ciocolata când se topește în gură și lung până la glesne; un păr atât de abundenț că strâns în coc, părea coiful Minervei... o femeie mândră e ceva mai mult decât una frumoasă... Și părul acela răsfirat, împărțit cu el, ca un așternut, amândoi înveliți în părul acela... iar brațele goale împletite în jurul gâtului lui și sânii sbătându-se ca două păsări prinse în această îmbrățișare, în această strivire și ochii, vagi picături de soare în funduri adânci de pădure. Ochii aceia închiși pe jumătate... și trupul acela de atâtea ori avut în vis întins ca o coardă, tremurând ca o coardă... Cu câte alte corpuri aproape la fel n'a vrut să se amăgească în realitate; dar corpul văzut în vis, corpul ghicit doar prin cutele și străveziul muselinurilor, corpul furat doar atât cât răsfrângerea unei mâneci sau o copcă neprinsă, sau un tiv agățat lăsau să se fure, corpul acesta a fost mai tare...

Și toată minunea existând numai pentru Modreanu. Iar el, Negrișor alunecând milimetru, cu milimetru, tras de greutatea capului fierbând... Și mai încapă îndoială?.. Atunci, atunci de ce-a fugit alungat de spaima fierestreaei: De ce? De ce? Încă o zi dacă mai venea la Eleonora...

Negrișor surăse atât de sigur de sine și atât de straniu, că dacă s'ar fi văzut într'o oglindă, orice bănuială într'ânsul s'ar fi topit rușinată.

— Nici o îndoială; nici o îndoială...

Dar în fața acestei reci și groaznice constatări, Negrișor se înduioșă... Dumnezeu însă l'a dus departe, l'a ferit prin margini de oraș, departe de fierăstroaia cu dinți ca pumnalele, ce-l aștepta rânjind în fundul prăpăstiei spăimântătoare...

Duioșia era mai mult, căci închipuirea lui și-l arate sie însuși, sdrobit de pavaj, sfâșiat de colții de fier. Iar Modreanu și Eleonora cocoțați pe privazul ferestrei; el triumfător, ea îngrozită în fața marei revelațiuni. Căci abia atunci și-ar fi dat seama ce suflet a iubit-o și cât a iubit o sufletul acesta, prefăcut pentru ea în ciosvârte ca orice vită de abator.

Grozăvia perspectivei, fără voia lui îl făcu deodată să se cutremure lung, ca cuprins de spasm. — „Doamne, mai bine că nu s'a întâmplat așa!” Însă abia îi scăpă această mulțumire în lumina gândului, că din nou se sperie: Cu toate astea aș fi făcut o... uite, uite... văd.. simt... cum ași fi făcut-o...

Și asigurările acestea, pe care și le făcea, îi creștea și mai mult îndoiala, îl goneau acum de singurătate, îl împingeau spre străzile centrale; inepuizabilul isvor de lașe șovăieli, să dispară, să se înnece în murmurul profund al oceanului de oameni. Și-și forța neconținut închipuirea, încăpățânându-se să se vadă alunecând milimetru cu milimetru...

Nici în tainițele gândului, Eleonora nu trebuia amăgită.

După amiază, domnișoara Eleonora îl primi foarte de vreme, în capotul ei portocaliu, cu litere turcești. Ea-i strigă să intre, trântită pe sofa, picior peste picior, însă picioarele erau acoperite până în vârful pantofilor de poala capotului, pe care genunchii strânșii o întindeau s'o rupă. În schimb brațele erau de tot goale cum sta răstignită cu palmele sub cap, în învâlmășeagul părului, răspândit peste tot divanul și încălțit ca și hîeroglîfele capotului. Cu părul ei de ciocolată, cu obrazul, cu brațele ei pline, cu gâtul și tot ce se

vedea din nepotolitul piept, totul, totul de culoarea dulce a ciocolatei, Negrișor o privea lacom ca un copil o prăjitură, și chiar o simți topindu-i-se în gura cupidă de antropofag. Dar imaginea aceasta care-i dilata nobilul său simțământ până la furia instinctului primitiv al foamei, i se păru prea prozaică și o înlătură, cu toate că fără voia lui simțea pe cerul gurei, senzația dulce-amăruie a ciocolatei fine.

Ea-i făcu semn și el se așeză alături de dânsa pe marginea canapelei; însă stătea cam stânjenit astfel și după primul schimb de vorbe, îi ceru voie să se lase pe blana uriașă cu cap de urs dela poala divanului. Ea-i încuvință și el se întinse cât era de lung, în părul moale, al animalului nordic, la adăpost de puterea solară a ochilor ei, cari dela început se înfipseseră în privirile lui umile, cu atâta putere, par'că ar fi vrut să-i străbată în toate chipurile capul, ca acele raze misterioase de laborator.

— Hm... ea încă nu-i convinsă pe deplin....

Și-i fu frică de dânsa. Avea ceva de asasin în privirile care-i secau ochii; iar dorința nebună de a ști totul până la ultimul fir de mister, și plăcerea aceia grozavă a femeiei de a vedea masculul sânge și fășii de carne pentru ea, grozăvii pe care le citea în dosul frunței ușor bombate, îl revoltă contra fabricantului aceuia de ciocolată care a putut să vâre și simțiri în fantezia dulce de cofetărie.

Ea se ridicase acum într'un cot și-l privea surâzând, ca pe un câine uriaș, pe care-l răsfăța pentru că-l știa gata de moarte la cel mai mic semn; iar Negrișor se văzu reflectat în cercul mic de lumină al ochilor ei, minuscul cât o gănganie și îmbrăcat chiar în blana dobitocului dedesupt.

Ei bine, fie! își spuse el, în vreme ce ea îl întreba deocamdată lucruri banale. Ei bine fie...! primește să-i satisfacă și capriciul ăsta... Însă înainte... înainte... o...

Și-și închipui tot trupul acela gol, întreg în fața lui, înfășurat de aceiași culoare închisă și mistuitoare de pe figură, sbătându-se, tot, în frigurile patimei fără saț... Oh, culoarea aceasta nedefinită, palidul inezisabil, apele acestea brune care fug și se alungă pe luciul pielei ca un joc de isvoare umbrite în misterioasa pace a nopții. Și-n urechi picură ușor, ca un zvon de zurgălăi de departe, clopoțelul biblicului verset: O, neagră sunt, dar frumoasă...

Și cum domnule Negrișor, numai atât, atât... numai astfel îți petreci dumneata serile?...

— Ei bine domnișoară să sfârșim cu nimicurile, cu banalitățile... știu, știu unde vrei să ajungi; e inutil să rătăcim atât de departe de miezul convorbirii noastre... Îți ușurez cu sarcina... Ei bine, da, primesc târgul...

Și rezemat într'o mână, el întinde solemn pe cealaltă în lături și apasă cu palma deschisă în jos: primesc!

Ochii ei se aprind de lumină, umerii obrazilor i se ridică, iar buzele se boțesc între două cute ce pornesc numaidecât dela rădăcinile nasului în jos. E atât de delicioasă când zâmbește că Negrișor îi iartă și această cruzime...

— Care târg domnule Negrișor?

— Domnișoară, dar ca să mă chinui atâta... ce am făcut, să mă chinui atâta?.. Îți spun: primesc... ești satisfăcută?... primesc da... și acum și acum...

Și-aci vocea lui coborî ușor, stingându-se:

— ...însă în schimb, în schimb vreau....

Ochii ei îl privesc uimiți, lung și el și-a ridicat capul și-o privește la fel de uimit. Deodată ochii ei licăresc înțelegători. El se cutremură. Dar ea izbucnește într'un râs atât de sfâșietor, atât de strident, că Negrișor rămâne încremenit... Când se potolește întru târziu, îi spune printre lăcrămi:

— Domnule Negrișor, ce tot vorbești acolo?... eu nu înțeleg nimic...

A, atunci îl crede nebun! Atunci ea se joacă pur și simplu cu dânsul. Atunci tot ce i-a spus el, toate mărturisirile lui macabre, ea le-a luat drept fantezii de bărbier romantic, fantezii de prost gust, care o face să-l privească și să-l îngăduie lângă dânsa doar din milă și obișnuință.

Va să zică asta e tot ce-a putut ea ghici în sufletul lui, în tremurul atât de sincer al vocii lui? Va să zică nu crede, că el ar fi în stare?..

— Nu înțelegi, domnișoară Eleonora, — sau vrei să spui că înțelegi greșit?...

— Dar pentru numele lui Dumnezeu, domnule Negrișor, ce ți-am făcut de-mi ascuți cu atâta... nu știu cum să spun... mohoreală, cu atâta vrăsmășie toate vorbele mele?

și-mi răspunzi așa de fără înțeles la ele... sigur că nu te înțeleg... Ei bine, spune dumneata atunci, ce vrei, ce vrei ca să înțeleg, dar spune clar, răspicat...

Aha... va să zică asta era! Vrea să-i smulgă din nou legământul fatal, vrea să audă din nou cuvintele de moarte. Negrișor se cutremură, dar culoarea gâtului ei îl întunecă. Închise ochii și iarăși se cutremură — deastădată dinaintea vorbelor, pe care trebuia să le rostească. Părea că se vede în penultima clipă, aplecat peste abisul fără fund.....

— Ei haideți, spune odată ce vrei să înțeleg? Acum când te întreb, stai și te gândești!

Ah... femeie de ciocolată! Ei bine:

— Da domnișoară Leonora, așa e. Adică dumneata ai înțeles totul, însă numai un lucru n'ai înțeles și anume: cât de sincer am fost... când... și-ți spun și acum încă odată...

— Ce?

— Că în schimbul unei... că în schimbul... că sunt gata să mă omor...

El vorbea păstrând ochii încă închiși și respira greoi. Ea-l privi întâi speriată, apoi se porni deodată pe-un râs atât de violent, că lacrimile sbucniră brusc forțate parcă de puterea acestei isbucniri. Negrișor, jignit la culme, înegri așa de mult, încât se transformase el însuși într-o statuie de ciocolată. Ea abia putea să-l vadă prin roua genelor: din pieptul sbuciumat până la histerie, din gâtul prin care se alungau hohotele fără putință de oprire, ea abia putu să scape silabă cu silabă.

— Cre... deam... că-mi... spui că... mă... iu... iu... bești...

Se ridicase într'un cot pe divan și se forță să se potolească, apăsându-și inima cu mâna. Dar abia isbutea să tacă, că râsul țâșnea iarăși din adânc în trâmbe scurte.

— Ai fă... cut... o figură... o fig... ură... atât de... atât de.... isbuti să spună printre sbucnirile de râs...

— Cu siguranță că mă crede nebun, conchise el. Și cu toate că sta jos, simți ca o slăbiciune, la glesne, o șovoială în tot corpul, o prăbușire în întunecatul abis. Amețeala aceia! Intunecarea aceia subită a luminei gândului ca soarele eclipsat în plină zi. Ea dură o secundă, mai multe poate. Însă când ochii lui putură iarăși să distingă, o bucurie de speriat, se deslușea venind din adâncul lor ca valurile îndepărtate ale unei mări în miniatură de atlas școlar. Eleonora văzu aceste valuri atomice, împingându-se unul pe altul, spre ea, din adâncul negru și indescifrabil al pupilelor și se sperie la rândul-i, iar râsul îi încetă de-odată.

Gura lui Negrișor se întredeschisese: chiar se mișca șoptind de mai multe ori acelaș cuvânt: ah, amețeala! În vreme ce ochii lui frământați de viscol, vărsau neconținut spre dânsa aceleași vălurile de stranie veselie. Ah, amețeala aceia! O recunosc. Îi mai venise odată când sta îndoit pe cerceveaua ferestrei; când calcula: un milimetru, încă un milimetru și încă unul... Și sângele deodată a început să-i fiarbă în cap, apoi n'a mai văzut, n'a mai auzit, n'a mai simțit nimic: o secundă, două sau trei, cine știe! Însă în răstimpul ăsta — un milimetru să mai fi alunecat și totul era gata. Un milimetru numai l'a despărțit de bordura ascuțită. Căci frâna voinței, în secunde acelea, nu se mai strângea repede și înfricoșată, pe povârnișul...

— Legilor lui Newton, conchise cu voce tare Negrișor, privind-o triumfător.. Acum era sigur de sine... acum putea primi târgul... acum, chiar din sufletul lui se risipise orice neîncredere. Voința lui putea să-l așeze fără nici o șovăială la câțiva milimetri depărtare de moarte... ei bine se va așeza la trei sau chiar la doi, apoi va închide ochii. Și amețeala va veni dela sine... și restul drumului de parcurs va fi treaba ei...

— Da domnișoară Eleonora sunt gata... ți-am spus, dacă el mai trăia, atunci eu încetam să mai trăesc... Însă ai râs: ai crezut că astea sunt declamații proaste. Și știu, curiozitatea, a căzut picătură, cu picătură, din bunele dumitale intenții, a căzut acolo în locul acela din suflet unde sălăsluște îndoiala; au căzut picăturile astea caustice una după alta și știu acum: este eternul și inepuizabilul amor propriu femein care te stăpânește: vrei să știi: va fi în stare un bărbat să facă acest gest suprem pentru mine?.. Ei bine domnișoară neagră, zeiță a nopții, eu îl voi face... acum... aici... pe loc... îți spun că îl voi face... acum pe loc... pe loc...

Și repetă de mai multe ori „pe loc, pe loc” dibuind în sufletul lui dacă mai întâlnește vre-un grăunte de șovoială. Însă nu găsi nimic și vocea i se încordă din nou.....

— Dar... înaintea... fii a mea... primesc de bună voie să fiu sclavul Cleopatrei, cu care te aseamănă atât de mult culoarea cu reflexuri nocturne ce te acopere... primesc

de bună voe și eu însumi te rog... să fii Cleopatra... iar mâine în zori sau chiar astă-seară dacă vrei... sclavul care a îndrăsnit... nu va mai trăi...

Îi spuse toate acestea ferindu-i privirile, fixând bătaia din ce în ce mai agitată a unui punct de pe gâtul ei, care i se păru un ochi de isvor în amurg. Simțea neconținut căldura punctului aceluia agitat pe buzele lui, așa că vorbele pe care le spuse, fură toate egal de sonore și curseră toate una după alta, duse de-un sânge așa de rece cum niciodată nu se aștepta să aibe. Însă abia sfârși să le pronunțe că o rușine groaznică îl cuprinse: nu era înspăimântat câtuși de pntin de ce oferea, dar îl înfricoșa îndrăsneala celor cerute în schimb...

Domnișoara Eleonora tăcea...

Atunci îndrăsni să ridice cu sfială privirea spre dânsa; o văzu fixându-l cu ochi grozav de măriți, pe care, se părea, că-i forțează și mai mult să-i mărească, de par'că ar fi vrut să-l încapă cu totul în rotundul cuprinderii lor.

— Jur, jur, chiar astă-seară, gemu atunci Negrișor înecat cu totul în apa lor jucăușă, de diamant drăcesc.

Ea stăruia în tăcerea ei și el îi primea astfel consimțământul.

Și din nou simți prin oase și prin șale ceva rece, iar pe ochi se puse un vâl negru. Un crep prea străveziu ca să nu zărească totuși prin el, sbuciumul punctului nepotolit depe gâtul de ciocolată.

O, dece nu-i spune ea acuma ca deunăzi: ajunge cu glumele macabre! Voi fi a ta și fără o răscumpărare atât de grozavă! A început iarăși să se îndoiască de i-a venit un gând așa de fără rost? Nu? Negrișor își cetește în suflet, ca într-o oglindă: nu va fi în stare să dea îndărăt! Dar dacă ea ar fi scăpat cuvântul mântuirii, atunci sârmanul Negrișor, o clipă ar fi înțales și el un sens al propriei sale vieți! Pentru a ajunge la aceeași fericire, Modreanu n'ar fi avut nevoie să se prefacă în bucăți! El însă.... O, numai pentru nedreptatea asta se înduioșa acum, pentru ultima oară, nu sufletul lui pe care-l simți dârz și hotărât, ci trupul acestia chipeș, pe care, i se păru, că-l și aude pârâind.

... Însă ochii femeii de ciocolată crescuseră atât de nemăsurat, zâmbetul îi devenise atât de fix și de straniu și ieroglifele de pe capot atât de încâlcite, că acum era un idol indian, ce-și aștepta ofranda sângeroasă. Doar punctul ce se sbătea poruncitor, pe grumaz părea că mai trăește în imobilitatea de statuă; iar ochii vărsau efluvii negre, supranaturale...

Capul lui Negrișor se lăsă moale pe piept, apoi deodată se îndreptă brusc, mâinile se întinseră, îi apucă umerii și buzele lui uscate supseră cu lăcomie isvorașul neastâmpărat de viață, ce svâcnea sub pieliță fină a gâtului. Eleonora dădu drumul unui gemăt ușor, și nu știa e de plăcere, e de surpriză? Sărutul se continua la nesfârșit căci isvorașul era nesecat; Negrișor nu îndrăsnea să ridice ochii spre figura, pe care o simțea crispându-se de durerea voluptăței. Pe el îl îmbăta acum doar straniu lichid ce-i fierbea în pieptul zdrobit de rezistența șanilor pietroși și ascuțiți, amintitori ai pietruitei prăpăstii. Era așa de cald fluidul acela care-i crescuse în piept, că avea impresia sângelui ce a început să se prelingă pe mușchii străpunși de ascuțișul șanilor de idol. Cu masochic elan, Negrișor se pierdea tot mai mult în fatala înălțuire. Corpul femeesc nu punea nici o împotrivire îndrăsnelilor tot mai mari, ale bărbatului care-l înțelestase. Când Negrișor avu curajul să înfrunte cu ochii figura zeiței, ploapele ei căzură mari și grele și sufletul ascuns în dosul lor îi lăsă astfel deplină stăpânire asupra întregii statui de abanos. Mâna lui se furișă atunci tremurătoare prin despicătura capotului și cei doi sâni căzură rând pe rând pradă gurei însetate.... iar mâinile îndepărtau înaintea înfrigurate capotul cu toate preceptele lui încâlcite.... Ea strânse ochii și mai tare, brațele îl încolăciră ca doi șerpi calzi peste gât și buzele ei se mișcară într-o băiguială fără noimă...

Cineva par'că bătă în ușă. El făcu o mișcare speriată îndreptându-se din șale neîncrezător, ca un criminal, al cărui auz e lovit de o șoaptă îndoelnică o clipă înaintea loviturii definitive. Ea păru că aude deasemea, stătu un moment nehotărâtă și jumătate goală se agăță de gâtul-i, trăgându-l din nou peste dânsa: sst... nici un răspuns, or cine ar fi... Se strânsă înăbușit și el simți chiar degetele ei dându-i ajutor să înlăture, ce mai rămăsese din preceptele coranului peste dânsa.

— Domnișoară Leonora! se auzi deafară ...Domnișoara Eleonora... Și ciocănitul se porni din nou, întovoroșit de aceeași voce rugătoare și insistentă.

Ei se priviră adânc în fundul ochilor și ea n'avu nici măcar puterea să-și acopere trupul gol și minunat ieșind din faldurile capotului, ca dintr'un trup de delfin. Căci vocea deafară îi spunea ceva înspăimântător și nefiresc. Lui Negrișor de asemenea toată puterea înțelegerei i se concentrase în urechi. Acolo în timpane, bătea cineva încontinuu și se ruga cu o voce, ce venea par'că de sub pământ...

— Deschide domnișoară Eleonora... știu că ești acasă...

Unde mai auzise el vocea asta? Era o voce atât de cunoscută și care până aproape în ajun răsunase în mijlocul lor! Ea dădu atunci un țipăt sfâșietor și se ascunse speriată sub capotul ce-și desfășură iarăși ca un papyrus, învățăturile misterioase. Iar țipătul ei făcu lumină în mintea lui ca o scântee frântă, străpungând norii de neliniște și întunecă ce începuseră din nou să se îngrămădească acolo: „Modreanu“, șopti el abia auzit, dar ea făcu atunci o mișcare atât de brusc, de par'că i'ar fi urlat cu glasul cel mai puternic, cuvântul cel mai îngrozitor.

— Domnișoară Eleonora... știu că sunteți acasă... Și ciocănașul degetului de schelet porni să lovească din nou lemnul sonor al ușei Eleonorei i se părea chiar că aude ghiare ca de câine, răcâind ușa sau un trup de oase repezindu-se într'ansa, căzând fără-mate, apoi refăcându-se iarăși în sinistru armură a morței și aruncându-se din nou răsbunător și groasnic.

Negrișor se propti să se ridice.

— Ce faci? îi șopti ea apucându-l de braț și înghemuindu-se într'ânsul. Ne va omori...

El o privi cu un surâs amarnic ..

Cum o va omori pe ea?... pe el da... căci pentru el a venit, numai pentru dânsul, să-i dea brânci în prăpastia de asfalt. O, și cel puțin de-ar mai întârzia un minut, un singur minut...

Și pumnul bătea sarcastic în ușă.

— Vai de mine, se poate să vă speriați așa de un prieten...

Dar cuvântul „prieten“ răsuna în urechile ei așa de înfiorător, încât o undă nervoasă de friguri o cutremură violent.

— Nu-i răspunde, nu-i răspunde, șoptea ea rugător... Nu-i răspunde... Poate e de-ajuns o singură vorbă a noastră, ca să rămânem orbi, sau să ne rămână gura strâmbă...

— Il vom lăsa atunci să plece? șopti Negrișor și candelile nădejdei se aprinseră din nou în ochii lui...

— Desigur, desigur... șopti ea.

Deafară vocea celui din mormânt venea bocitoare și lor le părea un scâncet de câine. Iar pe fața lui Negrișor răsărise lumina isbânzei. El o cotropi cu brațele lui vân-joase și o răsturnă iarăși pe divanul roșu întunecat; iar buzele căutară lacome punctul neastâmpărat de viața care se sbătea în gâtul de lebădă neagră.

— El va bate într'una la ușă și noi într'una ne vom iubi...

— O nici odată, nici odată... el va sparge ușa atunci...

— Doar el nu ne știe aici...

— El vede și prin zid...

— El e o realitate...

Dar Negrișor nu îndrăzni să șoptească până la capăt groaznicul cuvânt. Ii fu teamă chiar numai de ceia ce pronunțase; însă scrâșnetul scăpat, își și făcuse loc în urechile spăimântate ale Eleonorei, care înclină din cap cu neîncredere desnădăjduită. Când buzele lui se apropiară surzând asigurător, îl răspinse ușor:

— Nici odată, nici odată...

Afară strigoiul isbea în ușă și striga neconținut:

— Nu vă speriați, nu te speria... Negrișor... Negrișor... doar ești om în toată firea... Ochii ei se holbaseră: De unde știe el? De unde știe el? bolborosi ea scoasă din fire. El vede prin zid...

Negrișor o cerceta bănuitor, neînțelegând sigur dacă într'adevăr frica sau bucuria revederii îi dă acest delir.

— Dacă vrei să scăpăm de umbra asta, încercă el într'o doară, — strigă-i să se ducă, strigă-i că ești a mea și numai a mea, strigă-i te rog... te rog...

— Nici odată, nici odată... el va fi teribil...

— Vei vedea cum se va duce... se va mistui în aer.

— Va sparge ușa...

Și tremurând de par'că ar fi eșit dintr'o bae înghețată, ea se ridica într'un cot și-i demonștră în șoapte: .

— Gândește-te el a venit tocmai... când eram gata să-ți dăruiesc cea ce-i făgăduisem lui.... pentru ziua când a fost uclș...

— Atunci?

— Nici odată, nici odată ... el va fi veșnic în mijlocul nostru... între noi...

— Atunci!...

Negrișor se ridică. În mintea lui numai era nici o îndoială că ea juca o scenetă, pe care o inventa capul de ciocolată.

— Ea mă crede imbecil...

Și cu călcătura hotărâtă se îndreptă spre ușă. Ea se încolăci atunci pe divan ca un șarpe în jurul său însuși, iar ochii urmăreau înnebuniți de surpriză, curajul lui Negrișor.

Spectrul apărui; avea o pălărie de fetru moale pusă ștângărește pe-o sprânceană; o uitase pe cap privind uimit la cei doi. Avea haine cadrilate de călătorie și figura par'că mai arsă de soare și mai obosită.

— Precum vedeți viu din infern, spuse el, și am venit să mă răsbun pe cei ce m'au ucis și m'au îngropat...

Și apoi fixând pe Negrișor se porni într'un hohot interminabil:

— Bine, Negrișor!... se poate.... să fii așa slab de înger..... Bat eu de atâta vreme și să nu-mi răspundeți... Spuneți drept, așa e că v'am speriat?

Și ochii lui se înfigeau grozav de scormonitori în sufletele lor. Iar hohotele care nu se mai opreau, răsunau atât de natural, că domnișoara Eleonora începu să râdă de asemenea. Insuși Negrișor se înveseli.

Și până târziu ei răsău câte-și trei cu voe bună, așezați în jurul mesei din mijloc. Iar când râsul începea să se ogoaie, unul dintr'ânșii izbucnea deodată mai tare și numai decât ceilalți doi își însuflețeau veselie. Râdeau neconștient fără să-și spună o vorbă; cel din urmă, care atâta flacăra fu Negrișor, cu toate că în ochii lui se putea ceti o grijă adâncă. Sfârși însă râsul cu o ușoară încruntătură a sprâncenelor ca omul care-și aduce aminte că s'a dat cu gluma și și-a uitat treaba. Și se apropie grăbit de fereastra larg deschisă....

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TRILOGIE FĂRĂ DEDICAȚIE

DE

ȘTEFAN I. NENIȚESCU

I

DE-ATÂTA dragoste ce port în mine,
Nimic nu mi-este drag:
Răsar lumini și mi se sting senine —
Stea văduvă de prunc, irod și mag.

Răsar și se rotesc, împrăștiate...
Străin de slava lor.
Pe cât mai vii sunt ele, mai curate,
Pe-atâta sufăr, și pe-atâta mor.

Le zămislesc, și rob al zămislirii,
Mă 'mpiedic de un ciot;
Ce văd în mine și 'n lăuntrul firii,
Pe drumul mare că 'nflori socot.

Și mă rănesc, că ele-s orbitoare,
Iar eu de mult sunt orb.
Atâtea raze dorm peste răzoare,
Că vreau și din țărână să le sorb.

Dau carnea mea, și sunt flămând ca noaptea.
Și mă desprețuesc,
Mi-e lumea proaspătă ca'n ziu'a șaptea,
Mă amăgesc, să mă desamăgesc.

Bolnav de sănătos, îmi e rușine
Că-s fără de hotar —
De-atâta dragoste ce port în mine,
Sunt tot mai rău, mai rece, mai amar.

II

S-au rătăcit pe câmpuri neguri, dese
De freamătul de vânt s-a prins în ele.
Invârtejit se sbate să se'nșele
Că dânsul le-a chemat, și el le țese.

Imbracă mantii, flutură cordele,
Și râde, că nimic nu vrea să-i pese,
Dar tremură 'n fioruri ne'nțelese,
Pe care spartul răs le face grele.

Tăcut, pripit, se pipăie în besnă,
Destins de doruri, murmură a groază,
Și cade 'mpleticindu-și glesnă 'n glesnă.

Incearcă 'n hăul muced care-l suge,
Daca-ar putea s-audă, sau să vază
Cum hohotește orb, și 'n cercuri fuge.

III

Vreau să mă'nvăț să mă subjug pe mine,
Vreau să mă'nvăț, iertând, să mă răsbun,
Vreau să mă'nvăț, să fiu mai rău, mai bun
În răutatea mea, decât oricine.

Vreau să mă'nvăț vasal nerușinării,
Să mă destăinui veșnic în minciuni,
Să mă'nvesmânt în spini și spurcăciuni,
Tot mai curat, în ciuda întinării.

Căci dăruind, sunt eu acel ce fură,
Și ocrotind, sunt zis cel ocrotit,
Călăuzesc, întruna rătăcit,
Iar dragostea mi-e tălmăcită 'n ură.

Vreau platoșa de-asprime și 'ndurare,
Vreau coif de fier sub care să m-ascund
Ca un izvor sub gluga lui de prund,
Răscumpărat prin demnă înșelare.

Să fiu comoară străjuț de știme,
Să mă apropiu numai nevăzut,
Tot născociri, ca 'ntreg să fiu crezut,
Tăcând: un om — și 'n vorbă: omenime.

Vreau să robesc și mila mea deșeartă —
De câte ori înving eu sunt înfrânt —
Prieten tuturor, să fiu un cânt,
Iubirea de-o slăvește, dacă-i moartă.

Vreau să mă nvăț cu închisoarea 'n tihnă;
Mai singur ca oricând și tot mai bun,
Vreau să mă'nvăț, iertând, să mă răsbun,
Din sbucium vreau să'mi pregătesc odihnă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Xilografie de D-na M. D.

V E R S U R I

DE

SANDU TUDOR

A NECHEZAT ÎN STEPĂ VESTEA PRIMĂVERII

ÎN capătul nopții, prin borangicul limpezimii 'n câmpii
pică argint din spuză de stele târzii.
Și din baerele uriașului căuc al lumii 'n odihnă
Alba dimineții cu pâcle de lapte
crește cu o lăncedă tihună.
Și de pe strașini de cătune de lut răslețite departe,
pe băraganul de ruginite șesuri deșarte,
cocoșii
cocoșii trâmbițează cu țipete roșii
strălicărind o veste în besnele sparte.
Și prin mijirea păianjen, din Zorit,
într'o margine cu bordeie și țarcuri de vite,
nălucă de vraje, un mânz alb s'a ivit.
Cu peceții de mici cornoase copite
stă înfipt în negrul umed pământ,
cu coamă de rouă și maci sângeroși de nări largi în vânt.
Și adulmecă 'n văzduh crudul de iarbă ce'n imaș mugurează.
Și primăvara
primăvara toată din mânzul cel alb
ascuțit și tânăr nechează.
Și din țarcuri sub ceață presărate 'n câmpii
răspunde tot cuprinsul de stepă
într'un prelung nechez de herghelii.

PÂINEA NOASTRĂ CEA SPRE FIINȚĂ

P RINTRE pietre clădărint în cetăți populate
căzărmi, spitale și hornuri în fum,
sau prin colb în convoi din cătune și sate
cu bordee gheboase cârduite pitic,
dimineața, nămiaza sau seara târziu,
prin orice-anotimp, prin orice barieră,
iese încet câte-un uitat de bunic
sau câte-o babă rămasă stingheră
să-și facă ultimul drum.

Hodorogind în cosciug pe dricul de fer
popasul și-l țin în câmpii de cimitire
sub ursită de patru zariști de cer.

Și bronzul în veșnica lui pomenire
dângănt din clopotnițe fără de tihnă,
țepeni îi poartă cu preoți și ciocli
pentru pogorârea în lut de odihnă.

Cerșetori și norod vin coadă pe jos
curios și găman privind la cel mort.

Ei par'că gândesc că 'n groapă, de mâine,
pe piept cel cu mâinile 'n clește de os,
va începe lănced să putrezească
să 'ngrașe sub glie holda să crească,
și 'n pâine să se dea zilnică pâine.

Ei par'că gândesc cum pietrele în mori
strămoșilor macină trupul de grâu,
cum gurile-i mestecă 'n poftă din zori,
și până și noaptea cum pruncii îi sug
din țâța lăptoasă a mamelor lor,
și cum fiecare cilivă pe tabă,
pomană de morți va ajunge de alții
să fie mâncat cu-o foame bolnavă.

CEASORNICUL DE NISIP

de L. B.

TREBUIE să fie foarte greu să fii om: numai D-zeu o singură dată a isbutit să fie om desăvârșit.

* * *

Asistăm la o degradare continuă a spiritualității (religie, filozofie, metafizică) la simple valori artistice. Procesul seamănă cu al entropiei universale. Proces ireversibil. Spiritualitatea prefăcută în valori artistice își pierde încetul pe încetul puterea de acțiune primară—păstrându-și doar eficacitatea estetică.

* * *

Omul a făcut mașinile; dar uimirea i-a fost atât de stângace și puterea de înțelegere atât de joasă, că mai de grabă a înclinat să vadă și în sine o mașină, decât să creadă că și mașinile au suflet.

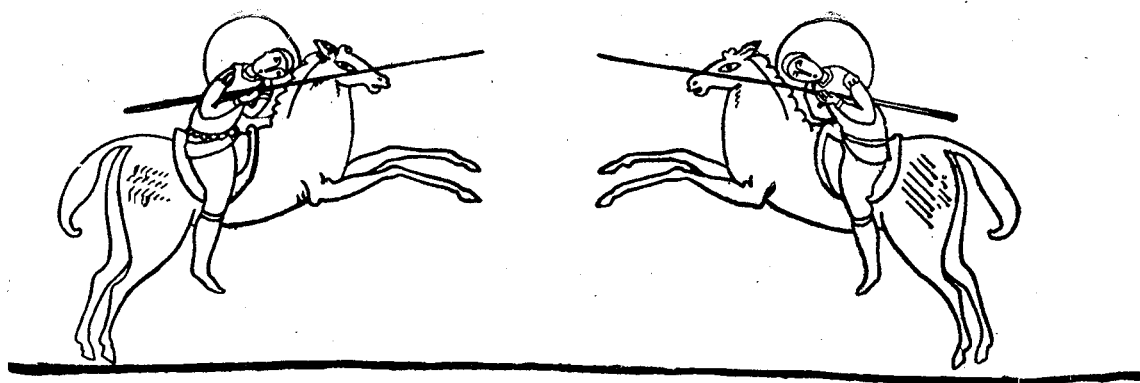
* * *

Probabil în iubire fiecare se caută pe sine însuși cu un sex contrar: de aceea în iubire vei căuta în veci fără să găsești.

* * *

În neștire totul se'ntâmplă. Șerpilor își pun puii verzi între frunze și nici nu privesc înapoi. Pomii scapă fapte de aur pe pământ, dar nici unul nu se apleacă să le ridice dacă au căzut în noroiu. Fără să-și dea seama, fără iubire, fără cuvânt, fără durere, D-zeu face îngeri, cum ochiul face lacrimi.

CATEDRALA

DE

IOAN CIORĂNESCU

PĂŞESC în catedrala care sue
Pe povârnişul alb de nori, la cer
Şi simt ger alb de teamă că-mi încue
Gând vinovat, cu lacăte de fier.

Ah, clopotul e-o inimă senină
Cu sunete de sânge 'nvăluit.
Durează dig din datina divină
Când dur dă domnul dangătu-i dogit.

Un preot — simt fără să-l văd — c'apare
Cu-o cruce de argint coclit în stea.
Trecut tăcut, mai tare 'n încetare,
Tic-tac, o toacă tactul şi-l bătea.

Pe zid stau sfinţi cu arme ruginite
Şi fulgi de var cari din vreme cad.
Clipesc lin lumânări la rând clipite
Şi un cor, isvor sonor, îşi sapă vad.

Hai, vino'n catedrala care sue
Pe povârnişul alb de nori la cer,
Şi-ai să te urci şi tu pe-o căărue
Spre 'mpărăţia visului stingher.

C R O N I C I

IDEI, OAMENI & FAPTE

UN ROMAN FRANCO-ROMÂN

„La robe sans couture” — romanul d-lui Leon Thévenin, apărut în librăria „Editions de la vraie France” se desfășoară în România de după războiu, cu personajii care poartă nume românești ca mulți dintre trecătorii de pe calea Victoriei. E chiar o preocupare extremă de a reda culoarea locală, prin evocarea mănăstirilor pe unde peregrinează eroii; prin invocarea materialului din discuțiile cotidiene: cumpărări de acțiuni ale *Redevenței* cu *pui* ori ale *Băncii minelor*; prin citarea opiniilor autorizate în chestiunea bisericească. Întâlnim astfel numele d-lor Lupăș și Vlad, Braniște și Silviu Dragomir — eroii trăesc în mijlocul nostru, domiciliază pe Strada Cantacuzino ori pe Strada Serei, călătoresc la Iași, la Horezu, la Călimănești, la Țigănești și la Râmnicu Vâlcea, se numesc Ileana, Zizi, Rodica, doctor Mavropol, discută și fac afaceri, se iubesc și se însoară, au opinii politice și fac parte din partidele actuale, prezintate cu etichete îndestul de străvezii; însărsiți totul se petrece la noi acasă și va să se petreacă întocmai ca la noi acasă. Intenția autorului e mai mult de cât generoasă, judecând bine înțeles din punct românesc de vedere, așa cum ar face plăcere serviciului de propagandă din Ministerul d-lui I. G. Duca.

Iată că un drumeț francez, care un răstimp a avut oarecare misiuni oficiale în România, se gândește să vorbească cititorului francez cu toată simpatia de cele ce a văzut și înțeles din viața de aci. Romanul d-lui Thévenin ar fi să constituie astfel o replică la romanul scris de compatriotul său, inefabilul domn Joubert; „Femmes sans pudeur”, cu subtitlul „moeurs roumaines”, care a fost confiscat în 1923 și făcea primă în piața Capitalei, vânzându-se pe sub mână, cu 4000 lei exemplarul. Privind cu acești ochi opera d-lui Thévenin, îi datorăm toată recunoștința. Femeile sale, nu sânt fără pudoare și nici bărbații adevărați bandiți. Sînt poate chiar prea rețușați, de un fotograf așabil care mai rotunzește un nas și mai încondeiază o sprinceană, spre deplina flatare a originalului.

Olivier de Trezel, tânăr francez, catolic și pregătind o teză de doctorat, se află reținut în România de o succesiune a cărei rezolvare întârzie, ca atâtea alte lucruri la noi, patria amănărilor. În București face cunoștință, leagă prietenii. Cu avocați și oameni politici, cu domnișoare și cu văduve. E căutat în cercurile elitei. Are chiar o scurtă aventură amo-

roasă, cu o Zizi oarecare — aceasta din familia femeilor fără pudoare care au iritat pana domnului Joubert.

Dar încolo, ce lume gentilă, și ce oameni de treabă, și ce femei cu amestec atrăgător de orientalism cu occidentalism! D. Thévenin ne tratează cu cele mai curtenitoare epitete. Ne simțim sincer jenați.

Să revenim însă la Olivier de Trezel. La nunta prietenei sale, Rodica Dr. Mavropol, face cunoștință cu Ileana Soreanu, pictoriță de mare talent și firește frumoasă, inteligentă, cu ciudat suflet de resonantă slavă. Împietind grația feminină cu un spirit ascuțit de afaceri, etc., etc. Olivier de Trezel se îndrăgostește. Ileana Soreanu nu mai puțin. Ceva există însă deacurmezișul viitoare fericiri, care altfel n ar întâmpina nici un obstacol. E deosebirea de confesiuni: Olivier de Trezel e catolic de veche și neclintită tradiție, Ileana Soreanu se simte ortodoxă de tot atât de veche și neclintită tradiție. Dramă. Pentru a se pătrunde mai bine de spiritul românesc și pentru a învăța să citească în sufletul Ileanei Soreanu, — după alte episoade de prisos să le consemnăm aci — Olivier pleacă întâi singur la Iași să vadă... biserica Trei Ierarhi, pe urmă pornesc împreună într'un pelerinagiu la mănăstirea Țigănești, la cimitirul ortodox din București, la mănăstirile din Râmnic, la Curtea de Argeș, la mănăstirea dintr'un lemn, singur la Blaj pe când Ileana bătea drumul Bazargicului, apoi la Varatec împreună, la Bicăz și de aci pe Bistrița la vale, pe plută, ca într'o adevărată și conștiințioasă Românie pito-rească. Între timp, discuții cu înalți prelați ortodoksi și uniți, întorc problema confesională pe toate părțile, cu argumente pentru și contra.

Începere:

Pe Bistrița, pe plută, Olivier vorbește la picioarele Ileanei Soreanu:

— „În cântările religioase am înțeles mai deplin sufletul neamului tău. Le ascultam din Cerdacul Varatecului, cu ochii pierduți în largile linii ale zării, pline de amintirile istoriei și furnicând parecă de figurile spirituale ale trecutului. Glasurile se înălțau, calde de pasiune, induioșate de tandreță, sonore și pure. Ele întindeau ca o perdea de aur în dosul tuturor gândurilor. Imi spuneau nădejdiile țării tale, neliniștile și speranțele, durerile robiei și aleluia eliberării. Și aveam impresia că țin tot sufletul

nației tale într-o singură frază muzicală, cum se aude marea înăuntrul unei scoici“.

Astfel vorbi Olivier de Trezel, ca un adevărat prim amoretz de roman care nu uită în același timp să facă și puțină propagandă pentru înfrățirea franco-română — și „Ileana regardait à l'avant. Déjà elle ne voyait que la France“.

N'am vrea, nici cu o floare de stil, să ofensăm atât de neprecupețita simpatie a d-lui Thévenin pentru țara românească. Romanul său e o Românie pitorească și o tribună unde se discută toate problemele noastre după războiu: religioase, economice și sociale, întâlnim și incursiuni în trecutul istoric; e un roman didactic dacă se poate spune așa; sub o formă romanescă defilează tot ce ar dori un birou de propagandă al d-lui Duca să treacă pe sub ochii apuseanului cu idei vagi și eronate despre România.

Dar ca evocare autentică de viață, ca suflu care

să anime personagiile, nu-l putem asemui decât cu acele romane care la lectură au astăzi nu știu ce atmosferă bătrânească și desuetă, precum „Brazi și putregai“ ai lui Nicolae Xenopol, romanele lui Traian Demetrescu, romanele din tinerețea lui Duiliu Zamfirescu pe care nu le-a mai retipărit niciodată, sau chiar mai departe, în trecut, ca Elenele lui Dimitrie Bolintineanu.

Bunele intenții și materialul documentar, apar covârșite și sufocate, de convenționalul figurilor care-și gesticulează umbrele inanimate, alături de colcăirea vieții celei vii. E o părere de rău cu atât mai mare, cu cât acei care nu înțeleg sau voit ne înjuriază puținile noastre bunuri de acasă, o fac cu mai multă vervă și deci pentru lector, cu mai mult interes.

c. p.

IN AJUNUL EXPOZIȚIEI DELA FLORENȚA

ÎN vreme ce Papii și Dogii și Principii italieni se străduiau să înjghebeze o cruciată hotărâtoare împotriva Turcilor care-și lățiseră semeția de-a lungul Adriaticei; în vreme ce poezii Renașterii — Bioardo și Ariosto dar mai ales Tasso — se arătau în aceeași măsură preocupați de «problema» orientală; cam pe la jumătatea veacului al XVI-lea, un călugăr oarecare zugrăvea pe ușile unor dulapuri din Palatul Vechi de la Florență, harta tuturor țărilor de care se putea interesa politica Medicilor. Pe una din aceste uși se cetește „Schiavonia“: părțile noastre. Această hartă, călugărul o va fi isprăvit într-o după-amiază: câte-va creste de munți, ceva orașe în Moldova (calea înspre Polonia) o șerpuitură îngroșată spre Marea Neagră (Dunărea claselor noastre primare) și... «Bulgaria» de-a dreapta și de-a stânga ei, în lungul Munteniei

Harta e așa dar o mare pată albă. Înfățișează conștiința Apusului cult față de existența noastră, până mai ieri — alaltăeri, în pragul Romantismului. E prea puțin de atunci. Formăm încă obiect de studiu atractiv pentru publicul Occidental. Ni se închină «studii» și «monografii» care, fără a fi sintetice, se încheie în două trei duzini de pagini. De cele mai multe ori informate, dar stereotipe. Ele servesc fără îndoială — pentru precizarea unor fapte din istoria noastră, fie chiar și din viața noastră actuală, dar rămân oare prin aceasta mai puțin jicnitore pentru starea noastră de triburi încă neexplorate?

Se întunecă pata albă de pe harta călugărului florentin. Se populează cu orașele, cu târgurile noastre de care ni se leagă istoria. Intrăm în conștiința publicului mare din Apus — după cele optsprezece veacuri de medievalism — alături de celelalte țări din apropiere.

Dar nu intrăm prin voia noastră. El ne caută. Cu mai multă stăruință — se pare — publicul italian. Dovezile sporesc. Aproape nu mai poți ține la curent catastrofii creditorilor noștri de acolo: zilnic se ivesc alții noi, cu drepturi la recunoștința noastră.

Surprindem astăzi unul și nu-l vom lăsa nerăsplătit: este Oscar Randi, autor al unui voluminos studiu asupra Jugoslaviei Economice, care ne consacră aproape 50 de pagini: *La Romania antica e moderna* (Roma, M. Carra, 1924). Nu-i scapă nimic: geografia, istoria, etnografia, limba, religia,

arta, tradițiile, chestia minorităților etnice, economia, politica internă și externă, cu un cuvânt nimic. Informație precisă, clar expusă, de cele mai multe ori încălzită de-o devotată prietenie (mai ales acolo unde discută situația noastră față de Unguri și de Slavi). Monografia D-lui Randi (nestrăin de cercurile Ministerului de Externe Italian) dovedește în orice caz un fapt sigur: acela că intelectualitatea italiană în afară de cumpăna raporturilor noastre oficiale cu Italia — se interesează de noi; vrea să ne cunoască; ne apreciază; vrea să se împrietenească temeinic cu noi.

Ii răspundem? În măsura în care ne interesăm de Italia, de arta și literatura ei: cam prea puțin, cu toate că folosul nostru ar fi îndoit: și diplomatic și cultural.

Cu atât va fi mai prețuită însă în Italia hotărârea ce s'a luat în ultima vreme ca țara noastră să nu mai lipsească dela manifestările artistice și culturale internaționale, de acolo. După tablourile expuse la Veneția, ducem acum tipăriturile editorilor noștri la Florență.

În vechea patrie a Renașterii, își dau întâlnire, pe malurile Arnului, cărțile Afganistanului, ale Spaniei, ale Australiei, Franței, ale tuturor țărilor de pe glob cu cărțile noastre: dela «Cultura Națională», «Cartea Românească», «Socec», «Casa Școalelor», ba chiar și cu tipăriturile... oficialității noastre neculturale. Cu ce ochi se vor privi ele oare? Desigur nu mai răi decât acum doi ani când s'a deschis Primul Târg Internațional al Cărții și când ne-a fost dat să culegem laude pentru parte din producția noastră grafică dinaintea războiului. Căci astăzi nu stăm desigur mai rău.

Rămâne o singură problemă de rezolvat: această Expoziție florentină se va repeta din doi în doi ani și nu va admite decât produsele acestui răstimp; tocmai ca să se stimuleze progresul artei grafice. Vor ști oare editorii noștri să realizeze îmbunătățiri sensibile dela o expoziție la alta? De unde nu, România va trebui să-și expună cărțile din deceniu în deceniu.

Adăogăm în fine că, odată cu Expoziția Cărții dela Florență se va ține acolo un Congres al Presei Latine și un Congres al tuturor Editorilor din Europa și de peste ocean

a. m.

„ROMÂNUL E NĂSCUT POET“...

NU simpla prilej de variante: „romănu e născut excroc“, „om politic“, „slujbaş“, etc. Ci adevăr mare, cât un munte. A evadat din prefața strămtă a unei cărți și s'a împânzit, larg, peste întreaga viață românească.

Gazetele l'au purtat — în vântul drumurilor de fier — pe toate meleagurile țării. Filipicele electorale, încheiate patetic cu crâmpie de versuri, l'au apropiat mulțimii. Barzi — neșesălați și mistuiți de iubiri imaginare — l'au suspinat, înflăcărat, sub balconul lunii. După „*tară eminamente agricolă*“ e cuvântul cel mai popular...

Suntem, deci, un neam de poeți: făgăduim, admirăm, vorbim — despre orice și nimic — cu încântări și extazuri de epilepsie poetică. Toate înaltele idei ale vremii scapără în vorba noastră de fiecare zi și minunatul rădvan al graiului le poartă, generos, pe îndelung bătătoritele drumuri ale preocupărilor publice.

Imbrățișăm strâns orice inițiativă nouă. Năvile europeismului pot ancora — fără piedici și teamă — la ospitalierele noastre limanuri: mărfurile din pân-tecul lor, vor fi încă trecute — cu mirare și temeneli — din mână în mână. Nesimțit însă, prețuirea lor pripită ne depărtează de noi iar răsfirarea în gânduri inutile și lipsa unui precis punct de gravitație, ne rățăcește de adevărul nostru rost. Da: „românul e născut poet“. Adevărul a ajuns glumă!

Dar gluma are — pentru vremile de azi — un tălc intristător: suntem atât de poeți în toate, că am uitat chiar de proprii-ne poeți.

Poposim lângă înțelesul amar al unui singur caz. Acel spre care ne poartă pasul ultimelor întâmplări: cazul Eminescu.

E întâiul nostru poet mare, care ne-a sintetizat lăuntric și național. Monumentul — care se urzise — trebuia să însemne mai mult decât un act de dreptate culturală. Semnificația lui ar fi depășit, spiritual, liniile aspre ale chipului cioplit în piatră. Ar fi fost, în bună parte, o înfrățire și reabilitare a noastră: amândouă trebuitoare, față poetul care ne-a fixat în civilizația universală — suflătește și artistic — neîntrecut până acum.

Inițiativa fusese, făgăduitor, primită: publicul a aplaudat, Maturul Corp chiar — întinerit de entuziasmul obștesc — dăruise o oarecare parte din diurnă, presa însăși se aprinse și împodobise cu stegulețe de paradă, confecționate din roșu, galben și albastru cultural — după calapodul următor: „Datoria noastră este deplin lămurită. Acuma când conștiința obligațiilor culturale a devenit mai limpede decât era în trecut; acuma când înțelegem că viața națională însăși este o luptă de ofensivă ce trebuie în primul rând dusă pe câmpul cugetă-

rei, se cuvine a ne uni cu toți în jurul unei idei și unei hotărâri: aceia de a ridica cât mai curând în România Mare, un monument aceluia care a apărut prin geniul său propriu toate drepturile și toate revendicările morale ce un popor care dă lumii genii e în măsură să le aibe și să le ceară“...

Începutul se deschidea, așa dar, încărcat de posibilități. Dar, temeinicia vechiului: „*romanul e născut poet*“, s'a afirmat încă odată, în curgerea timpului: obolul amăgitor al reprezentanților neamului a venit sărac, la fel se vor fi întors poate și unele din listele răspândite în public, iar zgomotosul sprijin dela început al ziarelor s'a schimbat, cu vremea, în calmă și vinovată indiferență de piatră. Fiindcă, cele câteva rânduri scrise, nu le puteau în nici un chip da dreptul de a socoti că și-au îndeplinit firea ca lor datorie.

Nu s'au alăturat decât aparent gestului purces din paginile „Cuvântului“: nici fața aceasta — deschisă și românească — n'a putut fi o punte peste inexplicabila ostilitate, care desparte prăpăstios o gazetă de alta. N'au subscris direct și nici n'au deschis liste. Chipul lui Eminescu stăruie să rămână ciobit și ros de timp, cum se află acum într'o umilă grădină publică provincială.

Lucrul se cere, astfel, subliniat răspicat. Mai ales într'un cât privește falșa apărare a unor ziare: mincinoasele văicărelor materiale — pe cari le așează deasupra realității lor bănești — trebuiesc smulse. Răsfoiască de pildă, cetitorul bilanțul recent al celui mai răspândit ziar de dimineață, pe care-l avem. Va afla atunci, între alte lucruri interesante, cum se poate câștiga (negreșit: pe căi culturale!), numai într'un an, o sumă de trei ori mai mare decât capitalul inițial al întreprinderii. Experiența o mai poate repeta, dealminteri, dacă vrea. Va pricepe iarăși, atunci limpede, penitruce «cutare» ziar refuză să vestească, fără plată, publicului apariția unei reviste de însemnată valoare literară, de la lași. Deasemeni, multe încă se vor pricepe...

*

Și, totuș: vor continua să făgăduiască, admire și vorbească despre orice și nimic, cu încântări și extazuri de adevărată epilepsie poetică — iar la întruniri, în auzul aiurit al lumii, filipici electorale se vor încheia cu:

«De la Nistru pân'la Tisa
Tot românul plânsu-mi-s'a»...

Fiindcă, din moși — strămoși: „*românul e născut poet!*“

AL. BADAUȚA

ANIMALIZAREA OMULUI

SPĂRGÂND o veche tradiție, reforma învățământului a stârnit discuții și luarea aminte a opiniei publice. În loc de un proiect pregătit în taină, discutat ocult și impus pe urmă pasivității cu care societatea noastră primește „toate năpraznele tragice sau ghidușe ale trecutului“, reforma care va cristaliza structura sufletească a generațiilor ce vor să vină, s'a bucurat de un larg interes. Am reținut de cercul închis al specialiștilor. Chiar reținut

cu deosebire discuția în jurul învățământului religios în cursul Primar. Ea a dat prilej să urmărim ideile agere și înțelegerea care depășește obșteasca atmosferă somnoroasă a controverselor dascălești, semnate cu un nume încă puțin cunoscut cititorilor. L'am întâlnit întâia dată în „Ideea Europeană“ cu prilejul discuțiilor în jurul reformei calendarului. D. Vasile Băncilă, profesor în Brăila, schița atunci metafizica poporului nostru în legă-

tură cu ortodoxismul. Nu mai era vorba de numărarea calendarului, pe care legiitorul o schimba într-o bună zi după plac, fără o prealabilă pregătire, ci de credințe cosmogonice ce scapă și rezistă vremelnicele reforme. Problema era astfel pusă sub un unghiu mult mai cuprinzător de cum o înfățișau articolele ocazionale care s'au vânturat vre-o două luni în presă. Făceam cunoștință cu o minte limpede, proaspătă și mișcându-se tot atât de familiar în domeniul sistemelor filozofice cât și al realităților cotidiene. De astădată, d. Vasile Băncilă, în două articole din „Revista Generală a învățământului”, se opune ideii ca religia să fie predată de preot în cursul primar. Argumentarea e strânsă și sprijinită pe obiecțiuni care se revarsă peste cadrul mărginit al discuțiilor pedagogice, menite să mucezească în filele netăiate ale revistelor de specialitate. Fără îndoiala cititorul nostru nu e deprins să urmărească aci, asemenea desbateri. Vom rezista deci ispitei de a urmări punct cu punct, argumentele invocate pentru a menține predarea învățământului religios în școala primară, în atribuțiile profesorului, în interesul atât al copilului cât și al preotului.

Desprindem numai paginile în care se arată într-o privire generală, procesul de disociere al sentimentului religios în societatea modernă:

«Omul în general e făcut ca să aibă înțelegerea științifică ori înțelegerea religioasă, dar nu înțelegerea filozofică. Dacă s'ar face o anchetă, ca să stabilească ce-și reprezintă oamenii când pronunță cuvântul „filozofie”, s'ar ajunge la rezultatele cele mai surprinzătoare. Deși, într'un fel, fiecare om are filozofia lui și deși filozofia e o nevoie și un chin profund uman, totuși spiritul, inteligența autentică filozofică e așa de rară în natură, încât e aproape ceva neuman. Dar aceasta aduce inconveniente grave pentru soarta religiei, în epoca modernă. Când știința era în germene și nu angaja perspective contradictorii în raport cu religia, nu era tot așa. Astăzi deși știința explică în fond puțin, e destul de înaintată pentru ca, dacă e lipsită de înțelegerea filozofică, să fie păgubitoare religiei. Desigur, marii oameni de știință sunt, în zilele noastre, foarte modești și nu afirmă nimic din ce e în afară de specialitatea lor, mergând chiar până acolo încât fac și din aceasta un domeniu de verosimilitate pur formală și condiționată. Dar această modestie de atitudine, înaintea problemei adevărului ca atare, nu le-o dă știința lor ci spiritul filozofic. Când însă spiritul filozofic lipsește, știința merge natural în contra religiei. Căci contradicția nu e între religie și filozofie, ci între religie și știință când aceasta nu e înțeleasă filozofic. Astăzi, e adevărat, știința și-a mărginit pretențiile și nu mai atacă religia. Dar nu a fost întotdeauna așa. În epoca modernă, atunci când știința pozitivă a luat primul mare avânt, de multe ori a negat religia și nu odată a avut pretenția s'o înlocuiască. Aceasta, pe deoparte, fiindcă oamenii de știință nu aveau suficientă educație filozofică, pe dealta, pentru că filozofia nu arătase încă ce e și știința în fond. Dar dacă oamenii de știință azi au progresat ca atitudine, fie că înțeleg, filozofia, fie că, dintr-o teamă instinctivă ori din motive sociale, îi acceptă concluziile, deși n'o înțeleg. Nu e tot așa cu oamenii în general. Aceștia am spus că rămân la înțelegerea științifică. Știința le este accesibilă și ea este în sensul logicei lor practice ori fenomeniste. E surprinzător ce ușor poți pasiona până și pe omul cel mai simplu, care neam de neamul lui n'a auzit nimic decât afirmații religioase ori de cultură populară, pentru desvăluirea adevă-

rurilor geologice și astronomice, de pildă. Tăranul cel mai simplu e în stare să te descoasă mult timp, pe tema aceasta, de îndată ce ai apucat să-i mărturisești ceva. Pentru că, încăodată, spiritul științific e ceva absolut omenesc și general, comun omenesc — ceea ce nu-i cu filozofia, care nu odată irită spiritul comun și-și atrage disprețul ori ironia. Toate acestea înseamnă că oamenii în general au rămas la nivelul unde se găsea știința în secolul al opt-sprezecelea și, în parte, în secolul următor. Oamenii își apropie repede conținutul științei, dar nu pot vedea că și ea e ceva relativ. Dacă ar avea și spirit filozofic, ar vedea că filozofia, le tolerează religia, le-o organizează chiar, dacă o aveau în chip natural, sau le dă și argumente practice pentru întărirea ei. Deaceia mulți tineri, care se ridică până la înțelegerea științifică, renunță la religie, dar, uneori, se întorc la ea dacă, în urma vârstei, capătă și înțelegere filozofică. Oamenii, în general însă neatingând decât foarte slab această ultimă fază, riscă să rămână la nivelul științei în conflict cu religia. Și atunci lupta e directă între știință și instinctul religios, o luptă pur cantitativă. Astăzi oamenii trag concluzii negative fără să bănuiască cumintenia înfiorată, la care filozofii au redus știința altădată atât de mândră și de imperialistă. Știința fără filozofie e deci ceva periculos și tragedia e tocmai aici că oamenii înțeleg foarte ușor știința, dar nu filozofia. Iată de ce azi, de multe ori, filozofii sunt mai religioși decât oameni comuni, cari au venit în contact cu știința.

A doua cauză, din cele care ne preocupă mai pe larg, e viața exagerat de practică, de meticuloasă și de aferată, a omului modern. Felul modern de viață expropriază sufletul, nu-i dă răgaz să se reculeagă, să contemple, să adâncească intuiții interioare. În locul ceremonialului religios de altădată, viața modernă impune un ceremonial laic, cotidian, nervos, discontinu și totuși angajant și obositor. În epoca noastră omul e vecinic ocupat, fie de obligații profesionale, fie de obligații sociale mai largi, fie de atracții senzaționale variate. În aceste condițiuni, se înțelege că nu mai poate fi instalarea în direcție religioasă a sufletului. Regimul modern, prin însăși economia vieții lui, nu oferă un cadru potrivit vieții religioase; el distruge ceea ce este de o importanță enormă pentru religie: practica religioasă. Nu e nevoie să improspătăm aici teorii psihologice pentru a sublinia valoarea practicei religioase. Prin urmare, chiar dacă sufletul simte nevoia trăirii fenomenului religios, viața modernă nu-i dă posibilitatea. Atât timp cât va dura înfrigurarea socială modernă, nu va fi condiția obiectivă pentru intronarea unei noi religii ori pentru vechea religie. Contemplativitatea e prima condiție a funcționării vieții religioase.

O altă condiție a existenței religiei e ca omul să-și simtă într'un fel nenorocirea pe pământ, fie că e vorba de nenorocirea metafizică, fie de nenorociri biologice propriu zise. Dar nu se poate tăgădui că știința modernă a mărit siguranța și curajul omului, înlăturând, dacă nu nenorocirile mari, tragice, legate de condiția omului, dar majoritatea nenorocirilor mărunte, cari terorizau pe oamenii de altădată. Odinioară, oamenii aveau nevoie expresă de religie la fiecare moment, fiindcă la fiecare moment se iveau un neajuns, un impas, o nesiguranță, contra căroră omul nu avea alt aliat decât pe Dumnezeu. Azi știința înlocuiește religia în acest domeniu de fapte mărunte și cari totuș țin viața noastră precară. Prin urmare, ocazia de a fi religios, de a-și aduce aminte de religie, nu

mai e așa de frecventă pentru omul de azi ca odinioară. E adevărat, marile nenorociri aproape întotdeauna cheamă religia, dar nenorocirile de rasă sunt oricând aproape tot așa de rare ca și fericirile depline.

Iată cum felul de înțelegere al omului în general și mai ales felul vieții moderne, au dus la o scădere a religiozității. Cultura modernă nu se poate spune că nu a făcut și crime; ele sunt impresionante pentru cine stă să le numere: una e scăderea fenomenului religios. Prin urmare s'a ajuns azi la acest rezultat absolut antiuman că, deși religia e ceva intim naturii omului, totuși omul să fie făcut ireligios în practică. Omul, prin firea lui, e o ființă religioasă, dar condițiunile moderne îi împiedică dezvoltarea și manifestarea în această direcție. Lucrul e cu atât mai grav cu cât și primitivii au

viață religioasă și viață metafizică, care în totdeauna colorează viața religioasă — și tocmai oamenii moderni să fie lipsiți de această înaltă manifestare a spiritului omenesc! Avem deci de a face, din acest punct de vedere, cu o animalizare a omului, fiindcă viața modernă îi obstruiază viața metafizică și religioasă, deși, după natură, e capabil de ele. Instinctul în general există, dar în practică e cași când n'ar exista. Omul azi nu mai e, de multe ori, nici religios, nici antireligios, nici tolerant și nici dogmatic, ci pur și simplu nu mai există din punct de vedere religios. Avem deaface aici cu un fenomen analog cu diminuarea sentimentului pentru natură ori cu perversiunea simțului estetic: nu că omul modern nu e capabil virtual de aceste sentimente, dar regimul modern i le înlătură ori le denaturează».

OFENSIVA IMPOTRIVA LUI DOSTOIEVSCHI

PE când Gide și Suares nu conținesc în Franța, a îndemna cititorul să plece ochii pe marginea infernului unde contorsionate halucinează umbrele eroilor lui Dostoievski, pe când o casă de editură pariziană tipărește întâia dată o ediție completă a Fraților Karamazov și făgăduiește altele, iar Germania întreagă își caută pe drumurile Rusiei cale spre înțelepciunile Indiei, în același occident se pregătește reacția. Semnale nu s'au dat dintr'o singură parte și de către oameni de a doua mână intelectuală. Nu ne-am oprit la ele, fiindcă au fost îndestul vânturate de revistele franceze cu mare răspândire în publicul românesc. Și pe urmă prea mult se întemeiau pe dogmatism și la Massis sau se sprijineau pe alocurea, pe considerente politice, care n'au ce căuta în literatură. Dar întâlnim în revista lui Eugène Montfort, „Les Marges”, câteva însemnări asupra lui Dostoievski și cu acest prilej asupra întregii literaturi rusești, legitimând în îndestulă măsură reacția occidentalului față de această literatură spasmodică și flagelantă. E un punct de vedere care interesează, dacă nu pentru altceva, măcar prin procesul măsurilor de apărare pe care și le ia organismul moral al occidentului amenințat de flagelul răsăritean.

În însemnările sale din „Les Marges”, Denis Saurat, subliniază că ceiace separă Rusia și Asia de Europa, e înainte de toate concepția morală diferită. S'au spus atâtea platitudini asupra moralei, încât occidentul e îndemnat să o disprețuiască. Dar o are în oase. Oricare ar fi la suprafață aspectul unei literaturi apusene, dedesubt se descopăr prezente și intacte forțele morale ori moralizatrice. Sub înfățișarea degajată și disociantă a lui Anatole France, sgârbind mai adânc, dai peste straturile solide ale unei neclintite și permanente moralități: onoare, loialitate, amicitie, iată măsurile cu care judecă toate.

Iar Dostoievski este tipicul reprezentant al Rusiei care n'a descoperit morală. Un primitiv al unei epoci de premoralism. Personagiile sale — ca și autorul de altfel, după propriile spovedanii — răătăcesc într'un deșert interior fără nici un punct de reazăm. Rascolnicov din „Crimă și Pedepsă”, pare a nu mai ști nici el la un moment dat dacă a săvârșit ori nu crima. Sau în „frații Karamazov”: sânt momente când simți crima posibilă la oricare, la Alioșa sfântul, ca și la brutele din jurul lui. Punând alături această înfricoșată impresie a aces-

tor oameni cu imoralitatea lui Fielding bunăoară: cât de bine știm că Tom Jones n'a comis și nu va comite crima; și cât de inocentă pare toată pehlivănia tânărului imbecil din „Rouge et Noir”, alături de sfințenia lui Alioșa!

Sfinții lui Dostoievski („Idiotul”, ce nume pentru un sfânt!) sânt fenomene de sfințenie anormală, de halucinație și de contradicție, produse — după cum arată istoria — ale societăților încă neorganizate.

Ei înfățișează exasperarea dorinței de ordine, inerentă omului, chiar sălbatec. Ceiace caracterizează personagiile lui Dostoievski, brute ori sfinți, e atrofia voinței. Nu știu să reziste nici unei impulsii. Și dacă se află sub impulsia iertării și a iubirii universale, devin un fel de flagele ale sfințeniei, perzând tot sensul comun. Tot așa după cum nu pot rezista impulsiei de a ucide o babă ori a viola o fetiță. Monstruozitatea lor e de dureroasă inocentă și iresponsabilitate. Iată minunate subiecte și tipuri care să uimească oamenii civilizați, trăind sub discipline cristalizate. Se poate obține puternice impresii de îndrăzneală, de forță, de adâncime. Inșă ni se pun sub ochi larve de umanitate, caractere neimplinite, în dibuire după ele însăși.

Fără îndoială cărțile lui Dostoievski au valoarea unor netăgăduite documente. Ele ne inițiază în sufletul rus. Numai prin ele Occidentul putea înțelege toată revoluția din ultimii ani, și atmosfera în care s'a pregătit, și cauzele lăuntrice.

Psicologia lui Dostoievski rămâne primul moment al psihologiei: cercetarea tipurilor psihologice neorganizate.

E fără îndoială un geniu. Pătrunderea, intensitatea viziunii, toate iau proporțiile halucinației. Dar unui geniu complet în opera literară, care trebuie să fie un fel de judecată a timpului, a faptelor și a oamenilor, i se cere desinteresare și echilibru. Dostoievski n'a avut nici, una, nici alta. Nu știe să rădă. Caricaturile sale sânt crude și rele. Ce înspăimântătoare viziune a vieții!

Și cât trebuie să fie de departe de adevăr! Căci niciodată natura omenescă n'ar fi putut să existe în asemenea condiții. Am fi sfârșit cu toții pe rug, în casa de sănătate ori în ocne, cu toți sfinții și poate tocmai din pricina atâtor sfinți.

Dostoievski a detronat pe Tolstoi din stima scriitorilor. E o nedreptate. Tolstoi e mai normal și mai omenesc. E cu un grad deasupra lui Dostoievski, ca morală. Pe când personagiile lui Dosto-

levschi dibuie după o zare morală pălpâind la un orizont foarte îndepărtat, unde nu știu niciodată de vor ajunge; eroii lui Tolstoi au descoperit morală, sau cel puțin rudimentul moral pe care îl descoperea Europa occidentală acum câteva secole. Personagiile sale se sbat într-o căutare pe care occidentalul a uitat-o. Această adolescență sufletească, ca juvenilele ei entuziasme, îndoeli, reveniri și lupte cu ispitele păcatului, dau toată savoarea și noutatea operei lui Tolstoi, pe lângă formidabilul său geniu de a crea și a mișca oamenii vii și cu

aproximație normali, nu spectre gesticulând pe marginea nebuliei și a crimei.

Lumea lui Tolstoi e pământească, a lui Dostoievski infernul. Dar și unul și altul înfățișează pentru literatura rusă, trecutul.

Prezentul a dat mai cu seamă epigoni ai amândorora, mai artiști, cu toată finețea de decadență a epigonilor, dar fără prea mare exponent personal de creație. Așa cel puțin o crede, alături cu atâți intelectuali ai occidentului, autorul însemnărilor din „Les Marges”.

i. d.

CRONICA LITERARĂ

VENEA O MOARĂ PE SIRET...

Roman de MIHAIL SADOVEANU

Nu e multă vreme — abia să fi trecut o lună — de când întreba cineva ce povestiri ale lui Mihail Sadoveanu, ar fi mai potrivit de tradus în limba germană. M'am gândit între altele la *Haia Sanis*. Dar nu-mi aminteam volumul unde a fost tipărită.

Îl întreb pe autor.

Mihail Sadoveanu, trage din țigară ca unul din mulții săi eroi, își culege o clipă gândurile, dar nu-i dă de urmă:

— Nu-mi aduc aminte... Trebuie să văd! În „Mormântul unui copil” nu-e; în „Bordeenii” știu bine că nu-i... Poate în „Povestiri de seară” ori în „Cântecul amintirei”, sau poate în...

Și așa mai departe, Mihail Sadoveanu procedează prin eliminare, ca să descopere în care dintre cele patruzeci și nu știu câte de volume, se află una din povestirile cele mai dramatice și omeneste din câte s'au scris în limba românească și pe care a scris-o el. Desigur că mai repede și mai fără șovăială și-ar fi adus aminte câți sitari a doborât, în cutare zi de toamnă, împreună cu Topârceanu, undeva, prin preajma lașilor.

Întâmplarea are însemnătate, atât cât ne ajută să măsurăm întinderea unei opere, care la patruzeci și cinci de ani cuprinde aproape cât au tipărit toți prozatorii noștri laolaltă. Și Mihail Sadoveanu e abia la jumătatea drumului! Ne-a dovedit-o îndestul, acum doi ani, când „Oamenii din lună” îl arătau improspătat, până la mistificarea lectorului.

Fecunditatea pentru un prozator e una din virtuțile de capetenie și una din condițiile de supraviețuire. Proza nu e un moment, o impresie, un accent de lirism — e o oglindă purtată deasupra epocii. Trebuie să cuprindă într-o vastă frescă; sensibilitatea, scormonire psihologică, peisagiu exterior și peisagiu spiritual, document istoric, moravuri, — tot complexul vieții, aerisit, larg, viu și nelimitat, ca viața însăși.

S'a spus că Mihail Sadoveanu e numai un liric și descriptiv: un mare poet al Moldovei și un pictor. Definiție grăbită și incompletă, rămasă poate după impresia primelor volume. Căci descripția n'a existat pentru ea însăși; slujea doar că la nimeni altul la integrarea personajului și a conflictului dramatic în viață. În opera lui Sadoveanu natura participă, nu ca decor, ci ca element alături cu personajile, făcând trup cu ele și amestecându-se în viața lor, dictându-le gesturile și luând parte la rezolvarea conflictelor.

Când însă eroii au intrat în ziduri urbane, unde

viața se desfășoară în altă perspectivă, sugrumată, elementul descriptiv al naturii a căzut de la sine. Eroii se ghemuiesc în ei înșiși. Un zid, o cameră, strada, o cafenea, masa de cărți — cine mai observă cu luare-aminte aci rotația anotimpurilor și cât se mai poate amesteca aci, în procesul stărilor sufletești, natura? Atunci, Mihail Sadoveanu ne-a dat „Oameni din lună” și când spuneam mai sus că s'a improspătat, exprimam o idee greșită. S'a conformat subiectului. A întrebuințat mijloacele artistice adaptate mediului în care circulă eroii. De aci stilul precis, simplificat, desbrăcat de lirism și de descriptiv, învăluit în acea blândă ironie care amintea savoarea „Crimei lui Silvestru Bonard”, scrisă după cum se știe de un parizian născut și crescut în condiții care l'au pus în contact doar cu natura din „Grădina plantelor” și „Bois du Boulogne”.

Stăruind asupra acestor lucruri, fiindcă multă vreme Mihail Sadoveanu, a fost clasat nu știu de ce autoritate critică, drept povestitor osândit să nu poată evada din gen. Descriptivul și lirismul erau un argument. Pentru roman se cere altceva, sau și altceva: compoziție, conflict dramatic, analiză sufletească, epic, poziția obiectivă a autorului față de eroii și de evenimentele al căror destin se află în mâna sa.

Când a scris „Oameni din lună”, Mihail Sadoveanu a replicat cu o ironică și discretă cochetărie, criticei A arătat că viața orașului n'a intrat decât în minimă parte în vasta sa operă numai fiindcă nu l-a interesat.

Și că atunci când l-a interesat, s'a putut mișca în acel mediu cu tot atâta îndemănare și cu tot atâtea mijloace artistice, dar altele, adecvate, — cu câte ne-a purtat prin șesurile și munții Moldovei, prin târgușoarele de funcționari și evrei, prin bălțile Dunării, în toate peisagiile exterioare și spirituale unde de patruzeci de ani și-a petrecut viața.

„Venea o moară pe Siret...” e romanul sfârșitului trecut de veac, când o clasă întreagă socială a sucombat realităților noi. E apusul clasei boereste și a conservatorismului — e înălțarea norodului care în formele politice avea să-și găsească expresia actuală în liberalism, țărănism, etc. Problema are astfel cel puțin două fețe: istorică și sufletească.

Stingerea unei clase nu e datorită numai realităților din afară. Există mai întâi o disociere launtrică, o slăbire a elementului vital care deprimă rezistența organică; e o perioadă de incubare după care izbucnește boala, când toate barierele de apă-

rare au fost minate subteran. Vechea pătură boe-rească, în afară de justificările ei istorice și politice dura printr'un puternic simț de familie. Cât timp celula aceasta a rezistat, o solidaritate interioară ținea piept asalturilor din afară. Când familia s'a desăgărat, au început renunțările. Subt desfășurarea procesului istoric trebuie căutat procesul destrămării suflătești.

În familia lui Alexandru Filoti Buciumanu, pieirea nu vine atât din pricina asalturilor date de lumea cea nouă, cu vechilii și avocații ei, cu samsarii și răzășii sgârțiți și aprigi în cele bănești. Rezistența morală e înfrântă de o pasiune care deschide prăpastie între tată și fiu. Numai după aceia loviturile din afară vin să dărâme metereze pe cetăți clătinate. Alexandru Filoti și Costi, iubesc aceiași femei, pe fata morarului Chirilă. Anița — M-lle Anette. Ar fi poate util, prin această coincidență de subiecte și prin altceva încă, să punem alături romanul lui Mihail Sadoveanu cu romanul lui François Mauriac, apărut în același timp: *Le désert de l'amour*. Între Raymond Courrèges și Paul Courrèges, Maria Cross joacă aproximativ același rol ca Anița între Alexandru și Costi Filoti. Și aci, slabele fire de solidaritate familială se rup. Dar cea ce dă toată valoarea amândoror romane e situarea eroilor în mediul familiei, și în ambianța socială, cu amestecul ei de animozități și de unitate, de dragoste și de suspiciuni complexul acesta de care romancierii în genere fug, înfățișându-ne eroi celibatari, trăind în izolare, stăpâni și responsabili numai de propriul lor destin. François Mauriac, într'un scurt articol scris la apariția romanului său, face apologia roman-cierului născut în provincie. Familia și tradiția fac aci din copil un embrion de conștiință: toate compăririle slujesc pentru a interioriza personalitatea, problemele de conștiință se pun aci cu toate consecințele și dramatismul lor, altfel decât în marile Capitale unde individul se topește în masă, independența se capătă mai ușor prin relaxarea spiritului de erarhie, și unde individualitatea e camuflată și trucidată după un singur tipar standardizat. Prin acest ocol în domeniul lui Mauriac, mai lămurit se luminează încă priceperea largă cu care Mihail Sadoveanu urmărește destinul celor trei eroi principali: Alexandru Filoti, Costi și Anița.

Alexandru și Costi Filoti, nu sînt tenori — eroii obicinuiți ai romanelor, pe care nu-i știm de unde vin și cine le dictează actele; apar în scenă, își rostesc rolurile și dispar. Ei fac parte dintr'o familie și dintr'o clasă socială. Actele săvârșite de dănsii atrag după ele consecințe care se răsfrâng dincolo de persoanele lor. Drama lor se întinde asupra unei pătri sociale, și ne ajută să explicăm prin identitate, un proces mai general, care din psihologic ia proporții istorice. Prin prăbușirea lui Alexandru și Costi Filoti, putem interpreta descompunerea unei întregi categorii omenești. Romanul depășește însemnătatea redusă și îngrădită a unui caz izolat: intrigă romanească.

«Se aflau în scaunele cu spătare înalte, chipuri simpatice și prietenoase, din zilele nebuniilor tinereții, mai ales din auria vreme de la Paris, pe care, în asemenea împrejurări, toți îl evocau melancolic ca pe a doua patrie. În anii aceia se legaseră și prin idealuri și visuri de regenerare a țărișoarei lor orientale. Acum zămbeau amintindu-și de atâtea planuri mărețe și înțelegeau că aci e o lume cu totul alta. Tinerii așa de vioi, care făceau studii strălucite și băteau pe occidentali în propriile lor școli, păreau obosiți și desamăgiți îndată ce se întorceau acasă. Unii se îngrășau la moșii, alții își

cheltuiau banii în politică, alții vegetau ca într'un fel de somn, visând sezonurile periodice când se puteau întoarce iar în lumea civilizată. Totuși — se gândea Filoti — privind la prietenii lui cu zămbetu-i obosit, la urmă ajung să înțeleagă că-i mai bine așa, în situația de seniori feudali pe care au moștenit-o de la părinți, decât în nivelarea obștească spre care tind burgheziile europene.. Cu toate acestea am putea face altceva. murmură el; ceva mai bun...

„Am mai vorbit despre asta deseori.. rosti el moale. Trebuie să ajungeți la concluziile mele. Sintem la amurgul veacului nostru“.

Săntem la amurgul veacului nostru! — iată suspinul de renunțare al lui Alexandru Filoti, în ziua când își sărbătorea patronul, festivitate tristă și resignată: și ca să ne arate ce fir de ruinare lăuntrică roade ultima putere de rezistență a acestui tipic reprezentant de clasă, Mihail Sadoveanu ni-l pune în același timp, obsedat de ideea de a lăsa o clipă toată petrecerea și toți prietenii, pentru a trage o fugă de un ceas, la casa unde-l așteaptă Anița: „... să dau poruncă să înghame la paner... Trebuie s'o vadă.. Mă întorc îndată...”

„Știa că-i cu neputință să plece, cu toate acestea parcă aștepta, surâzând, să se întoarcă gândul acesta viclean, care-i desvăluia vedenii plăcute“.

Pe lângă finețea acestui amănunt surprins în psihologia unui om trecut de jumătatea vieții, deprins să-și îngăduie toate capriciile și aflat sub griseria cupelor de șampanie, obsesia care dă târcoale ca o muscă supărătoare boerului Filoti Bicinmann, caracterizează mai mult și mai direct ca zece pagini de considerații psihologice a la Bourget, toată luncarea lăuntrică a Buciumenilor. Problemele grele, de viață și de moarte nu-l ating pe Alexandru Filoti de cât din afară, le înlătură și le acceptă cu resemnare: prezentă și vie e numai juisarea clipei! Iată contrastul cu omul nou, răzeșul Evghenie Ciornei, care vine în vagonul de clasa a treia, cu ochii de hăhurez și cu căciulița lui rotundă, cu haina de șiac și cu creionul tocit cât un sămbure de prună, cu care-și face socotelile în carnetel. Acela nu mănâncă decât un covrig și o bucată de brânză înfășurată în jurnal, își face misterioasele socoteli din carnet la lumina păcătoasă a lămpii cu ulei din vagonul de clasa treia; dar peirea Buciumenilor stă scrisă în foile lui soioase, ca într'o implacabilă carte a destinului.

Galeria personagiilor din «Venea o moară pe Siret» e numeroasă și multiplă. Oamenii nu sînt numai Costi, sau M-me Arnold; sau duduia Matilda sau Androne Brebu, sau Șapsa, sau Filip Nacovici, sau Jean Cavalier și atâtea alte personaje principale ori epizodice care se perindă trăind viață autentică nu literaturizată: — mai sînt și personaje tipice unor anumite categorii omenești, cu triplă semnificație în roman: istorică, fiindcă ne dă oameni reprezentativi unei anumite epoci, socială fiindcă sînt expresia unor anumite categorii sociale, și psihologică, prin ceea ce au etern omenesc în ele.

Mihail Sadoveanu a scos această lume din rezervoriul său de viață trăită, din experiență directă, spre deosebire de literatura de laborator care ni se oferă indeobște și care constă în ecvații psihologice, pe care autorul le rezolvă arbitrar, la masa de scris, depărtat de viață sau angrenat de o viață specială, cu unghiul optic diformat de preocupări profesionale. De aceea, ne opream mai sus, la apologia scriitorului născut și trăit în cea dintâi parte a vieții, în orașele de provincie, cum o formula François Mauriac. Contactul acesta cu realitățile

permanente, tirania mediului, observația omenească, constituie un nesăcutit material de viață pe care romancierul o interpretează topind-o și creind o a doua oară în opera sa literară, după ce a experimentat-o cu trupul lui și a văzut-o cu ochii lui: pe când scriitorul rupt prea timpuriu de viață de indeletnicirile profesionale și izolat într-un mediu de preocupări oarecum speciale, nu mai creiază decât artificial, după teme himerice și cu material acomodat cutărui vremelnice curent literar. Toată grandioarea operei lui Tolstoi cu sutele de personaje din „Războiul cu Pace” și din „Ana Karenin” se întemeiază pe experiența de viață, agitată și trăită pentru viață, și nu pentru literatură, de către apostolul dela Iasnaia Poliana, înainte de a fi și a se gândi să fie apostol. Iar toată antipatia pe care o întâmpină opera lui Oscar Wilde, cu tot talentul și inteligența-i scăpărătoare, risipite cu atât de deșartă prodigialitate, își are pricina în absența totală dela viața autentică, în disprețul paradoxal pentru firesc, etern și omenesc, care făcea mai deunăzi pe Alain Gerbault, cel ce a străbătut pustiile Atlanticului singur cu o barcă, să-i arunce cărțile în ocean, a doua zi după o furtună.

În liniile mari de mișcare ale romanului, Mihail Sadoveanu a pus la contribuție experiența sa de viață și de amintiri, dintr-o epocă și dintr-o circumscriere geografică, amândouă coincidând cu anii și locul celei dintâi copilării și adolescențe.

Am auzit spunându-se că astfel e prea mult Sadoveanu în cele 325 pagini. Dar vai de autorul pe care nu-l regăsești nici pe el, ci numai ecoul altora și al teoriilor conglomerate haotic, nu pe capitole de viață, ci pe chestiuni psihologice de rezolvat! Există într-adevăr un gol. Între Anița și M-lle Anette e un hiatus. Nu asistăm la procesul sufletesc, care dintr-o față de morar ne aduce sub ochi o vietate acum complicată în vestimentele ei târgovețe, lectoare de cărți unde urmărește drame imaginare pentru a-și cataliza elementele proprii sale drame. Și nu vedem nici fața lăuntrică a conflictului care trebuie să fi existat în sufletul lui Costi, când află că femeia pe care o iubește este întreținută părintelui său. Ni se dau numai rezultatele exterioare ale dramei, actele determinate de jocul intern al resorturilor psihologice. E acesta însă un material pentru alte două romane, conținute în linia largă a celui de față. „Venea o moară pe Siret” a fost să rămână înainte de toate documentul istoric și de moravuri al unei epoci. Constituie și o concluzie a unei părți din vasta operă a lui Mihail Sadoveanu; adunarea într-un mănunchiu a unui material risipit ori numai indicat în povestirile atâtor volume. Este în aceeași curbă de evoluție, trecerea lui Maupassant povestitorul la Maupassant romancierul.

CRONICAR

CĂRȚILE

Ion Pillat: „Satul meu”. Versuri, cu gravuri de I. Teodorescu-Sion. „Cartea Vremii”...

sufletească, arar tulburată de unele accente de melancolie — cum de pildă (în poezia „Moș Gheorghe Jitarul”):

După îndelungi rătăcirii și căutări, inspirația d-lui Pillat și-a aflat matca firească: din largile revărsări pe câmpuri impropii, ea nu păstrase — în penultimul volum de versuri — decât nevoia de a se realiza întins. De fapt, „Pe Argeș în Sus” cuprindea două mari poeme. Distincte, dar nu izolate. Între ele se păstrau legături puternice. Ciclul „Florica” însemna mai mult decât retrăirea lirică a copilăriei de altădată. Era contactul sufletesc cu strămoșii; negreșit, cu un cerc strămoș de strămoși: limitat aproape numai la acei de cari poetul se simțea apropiat, prin pământească rudenie a familiei.

Dar, drumul — coborător spre adânc — nu se isprăvea aci. El s'a pogorât către mai largi zări sufletești, în „Bătrânii”: din căminul obârșiei personale inspirația d-lui Pillat se prelungia, și răsărea în întinsul trecutului obștească; urcând pe Argeș în sus, poetul ajungea la culmile unde lutul familiar se spiritualiza în evocarea necuprinselor vremi și vieți bătrânești. Sprijinit pe un unitar și susținut ritm interior, ciclul „Bătrânii” poate fi judecat ca cel mai amplu și egal poem din poezia noastră contemporană.

Tot atât de unitar — ca procedee de realizare și conținut — e recentul volum: „Satul meu”. Ca și ciclul „Florica”, poate fi socotit o singură poezie. Cu o diferență: nu evocarea vieții — uneori cu profunzimi mistice — de odinioară, preocupă. Ci traiul azi, cu toate petele de prefaceri, cari l-au acoperit. D. Pillat le descrie cu o certă limpezime

„— Săn Pătre, moșule albit de soartă,
Deschide poarta, lasă-mă în rai!
— Amu, vezi, satul nu mai are poartă,
In el, cucoane, poți intra când vrei.

Cei patru cai n'o să-i strunești, jitarul
Să-ți iasă 'n cale cu căciula 'n mâini
Cu mine lumea și-a pierdut holarul —
Boieri 's duși și satu 'i fără căini”...

Miezul sufletesc al lucrurilor e lăsat ascuns. Poetul vrea numai o imagină colectivă a satului de azi. Volumul s'ar putea împărți în două: oameni și locuri; rând pe rând, din paginile cărții răsar: „Vlad Plugarul”, „Ilie Baci”, „Ion Pescaru”, „Ștrul Leiba”, „Secretarul Primăriei”, „Florea Herghelieș”, „Joldea contrabandistul”, „Popa Breazu”.

Pe spațiul îngust a opt versuri, d. I. Pillat a cercat să fixeze viața și preocupările omenești de acum; în strofe — de un aparent prozaism — toți s'au înfățișat întregi, ca niște mărunte dar autentice adevăruri rurale:

„Sunt un plugar, mă cheamă Vlad Nicoară:
Am față aspră și tăiată 'n lemn.
De satul meu mă leagă strâns o sfoară
De țarină — și sapa mea de lemn”

său:

*„Sunt gospodar în satul meu Miorcani.
Muliere, prunci, nevoi belșug: o casă...
Și floarea rea a soarelui de ani
Pe zidu-i alb, o umbr-albastră lasă“.*

Exemplele se pot înmulți. D. Pillat nu idealizează. Poetizează numai: ceea ce înseamnă un serios câștig literar! Traduce — simplu și în vers — realități. O întretăiere mistică a poetului cu obiectul nu se mai întâmplă. Dincolo de liniile volumului nu deslușești continuări spre anterioara viață patriarhală a satului. Amănuntul poetic păstrează — deplin și nefalsificat — conturul real. Uneori poate prea aspru. Totdeauna însă, just.

S'ar putea vorbi aproape de un obiectivism de știință poetică. El stăpânește și dozează avântul inspirației, a cărei sănătoasă vână se simte pulsând voinic pretutindeni. Niciodată ea nu sfârșimă echilibrul poeziei, pe care l-am putea numi: de document.

„Satul meu“ mărturisește o matură virtuozitate poetică: însușire, pe care numai o bună experiență și un șlefuit simț literar, au putut-o face nepriemdică destinului cărții. Ea răscumpără de multe ori tonul câteodată prea epigramatic, prin natură, al unor poezii. Ferește, totdeauna, volumul de manieră și repetări.

Oamenii satului trăiesc astfel, plin, cu toate amă-

răciunile vieții lor și ale pământului. Tot așa și peisagiul înconjurător, natura. Oamenii se înfrățesc cu ea mai mult prin profesie, decât suferesc

*„Pe câmpul alb ca foaia de hârtie,
S'a zugrăvit ca 'ntr'un abecedă
Un epure dând razna pe moșie
Și, fugărindu-i urma, un ogar...“*

*„Și-un vânător de lemn cu pușca verde
Ca 'ntr'un album ochiește fără ură —
Și pușca scoate fum, fum alb se pierde,
Mânjind cu sânge negru o pictură“...*

Nu e o scădere. Ci numai un simplu fel de a vedea: identificarea justă a sățeanului cu pământul, se creiază azi mai mult prin muncă, decât prin adorația dezinteresată. Hălăduirea în voie din poezia populară a încetat. Omul e ținut acum de o anume bucată de loc. Valorificarea ei nu se mai face, ca altădată, numai poetic. E o atitudine, mai precis: o concepție a poetului — urmărită de-alungul cărții — care se cere subliniată...

Așa dar: „Satul meu“ e o izbită monografie poetică, opera unui poet — desăvârșit și bogat — al sufletului și pământului românesc...

AL. BAD.

DRAMA ȘI TEATRUL

UNCHIUL A VISAT... NEBUNIILE DRAGOSTEI

ASTĂZI la două teatre bucureștene se încearcă să se rădă prin contagiune: la „Regina Maria“ cu *Unchiul a visat...* iar la teatrul Național, de *Nebuniile dragostei* ale lui Regnard.

Pe amândouă scenele, comedia face, cu răutate, piruete pe creștetele pleșuve ca o baletistă. Bătrânețea hidoasă și ridicolă lângă trup fraged de fecioară e etern același, fie că bate lângă ea un suflet sburdnic, fie că o inimă se împănănește în melancolie.

Doar starea lumească să schimbe.

Unchiul care a visat e o jucărie din galantarul tragic al lui Dostoievski, o jucărie remontată de Vollmoeler.

Piesa seamănă cu ochiul sau cu conștiința omească: are un singur punct de concentrare, pe prinț. Restul se șterge în ceață. Fără îndoială că această siluetă a celui mai mare ramolit pe care l-am văzut vreodată, e de o limpezime de contur, de un neted sufletesc cum numai un neîntrecut idiot sau o mașină în luciul oțelilor sale poate fi.

Încolo, însă, volute de fum în care se înecă ființa celorlalte ființe. Și după manechinul acesta — minunat stilizat de d-nul Maximilian — împăturit într'un gheroc ca oul de bibilică, aleargă o fată, sub biciul mamei.

Totul se întinde sub ochii noștri ca într'o povestire — aceea a lui Dostoievski —; nimic nu se rezolvă, din lipsă de invenție dramatică — aceea a lui Vollmoeler.

Aproape o lectură făcută de actori, în costume. Bătrânul aleargă după o fecioară îmbobocită la Regnard — căci e mai firesc și râde și autorul și râdem și noi de o poșnă de care s-a răs dela facerea Lumii încoace.

Noi râdem! — Ar fi trebuit să râdem, mai exact.

Bătrânul e tutore, fata e pupilă, subreta e poșnaș. Cavalerul viselor fetei e frumos și sărac, valul său inventiv.

E o familie veche pe care o întâlnim la multe răspântii literare.

Acțiunea nebuniei fetei e mai mare și costumele mai multe, căci totul se rezolvă în travestiuri, și joc mai larg al actoricescului meșteșug.

D-l Paul Gusti e un neîntrecut jucător de șah — în comedie. Doar piesele erau cam șterse. Unde e vina meșterului? Frunziș crud, spumă de-o clipă, ploaie de vară, cetăți de nor — ușoare fulguri —, gând de femeie, slabă năciudare de ruginit, glob fără țândări, de păpădie...

Și unde s-ar opri enumerarea aceasta, în gust romantic, pentru caracterizarea teatrului lui Regnard?

Poate în Franța unde s-ar întruchipa.

Pe o oglindă fină, când dansează în loc de păpuși din foiță de hârtie, soldați de plumb, e un mare pericol, pentru oglindă.

ION MARIN SADOVEANU

CRONICA MĂRUNTĂ

SE găesc încă printre cetitori vestigii din vremea când nu se ceteau cărțile românești, — vreau să spun romanele și nuvelele românești — pentru că eroii aveau nume neaoșe.

Erau două grupuri mari și bine distincte de fobi ai acestor nume frumoase și sonore: Ion, Mihai, Dumitru, Barbu, etc.

Era pe deodarte boerul — care în cele mai multe cazuri avea origină ciocoiască, — acesta nu putea înțelege pentru nimic în lume, cum Tânase Scatiu putea fi erou de roman. Astfel de eroi în apus se cheamă: Julien, Armand, Georges sau Duval, sau Habarrigue sau Beaucroupion sau Lepine sau cine știe cum.

Închipuiți-i pe aceștia din urmă, cu nume echivalente românești într'un roman autohton!

Ar veni cam așa: Popescu, Gheorghe, Butoi, Ilie, Târțiță (chiar Târțiță frumoasă, dacă ar fi!) etc. Dacă am merge mai departe am ajunge la indecență. De altminteri nici n'am găsi printre numele românești *atâtea* expresii ocărătoare ca în franțuzește. Limba noastră e ceva mai cuviincioasă în privința aceasta decât a bine crescuților noștri veri primari intru ginta latină. Totuși elitei noastre de dinnainte de război, cuvântul Croupion îi suna la ureche ca o muzică divină. Orice era produs românesc în domeniul literar nu putea să obțină din partea elitei românești decât cel mult un zâmbet de ironică îngăduință. Mi-amintesc, tocmai foiletam în tren, cartea apărută atunci, de curând, «Cântecul Amintirei»: de M. Sadoveanu, în care se găsea și puternica «Haia Sanis». Dela o gară de sat, se urcă în compartiment doi juni însurați — probabil odraslele proprietarului — în elegante costume de călătorie. În vagon, dacă nu poți să însălezi un fir de conversație începi să spionezi mișcările vecinului, îi cântărești cu ochii bagajele, îi pipăi vizual, pântecul, robustimea, pulsul, scormonești cu aceiași ochi neastâmpărați teancul de ziare și aștepti cu infrigurare, dacă are prostul obicei să țină volumul îndoit, să iese puțin în coridor pentru a vedea ce cetește. Vecinii mei cei tineri îmi zâmbiră cu simpatie, văzându-mă că cetesc o carte: însă când putură se distingă titlul galben, pe coerta albastră închis, schimbă repede o privire de compătimire. Și parcă la comandă, scoaseră amândoi câte o carte dintr'o plasă cu mărunțișuri, pe care le deschiseră în așa fel ca lumina să bată plin pe scoarte. Erau: «Maitre des forges» și «La comtesse Sarah» amândouă ale aceluiași Ohnet.

O, reformă agrară, ce la timp ai venit!

Al doilea grup e cu mult mai simpatic ca primul.

S

ANATOLE France este un mare scriitor? — se întreabă cu toată gravitatea René Johannet într'o plachetă apărută în editura Plon-Nourrit.

Iată pe scriitorul tuturor succeselor, pe scriitorul în care mulți vedeau intrupându-se într'o superioară sinteză de artă, spuma spiritului francez, supus pentru a nu știu câte oară unei aspre examinări critice.

René Johannet nu este un debutant, care să svârșă curiozității literare o carte îndrăznească de isbutită atitudine pamfletărească, ca printr'un gest de nerespeciuoasă frondă să-și îmbrâncească numele în actualitate.

Cartea lui „Le principe des Nationalités” a fost premiată în 1920 de Academia franceză, iar volu-

mul „Itinéraires d'intellectuels” a servit ca stimulent lui Edouard Berth fixându-i cadrul problemei pusă în „Guerre des Etats ou Guerre des classes”.

Pentru evidențiere să se compare cele două capitole „L'evolution de Georges Sorel” — Gerges Sorel entre Maurras et Lénine” din partea doua a volumului „Itinéraires d'Intellectuels” (1921) cu capitolul „Maurras ou Lénine” din volumul Eduard Berth apărut la sfârșitul anului 1924.

Deci ipoteza unei atitudini de singularizare spre a capta atenția literară — tactică obișnuită la debutanți — nu poate fi pusă în sarcina lui René Johannet. Este dela sine înțeles că avem de aface cu o judecată — greșită poate — dar de o impresiomanță sinceritate.

După o examinare sumară de o concentrată se-veritate René Johannet conchide:

«Anatole France? În politică, un orb, un hipocrit, un laș.

«Anatole France? În morală, un dărâmat, un neputincios, un sălbatec.

«Anatole France? În literatură, un bun „essaist” însă de a doua mână. Un imitator dar fără vioiciune».

Dar această judecată literară nu-i așa de singulară pe cât s'ar părea. Revista «Clarté» a comunistilor francezi a avut o egală asprime față de Anatole France, iar Henri Massis în primul său volum de critici — «Jugements» — nu-i prea departe de René Johannet.

«Anatole France este unul dintre oamenii care au citit mai mult. Erudiția sa pare universală! nu se află un scriitor oricât de mărunț pe care curiozitatea sa, să nu-l fi vizitat. Și dovezile sunt de necontestat că a trecut în cărțile sale o parte din biblioteca sa, aceasta, de altfel, cu tot atâtea ingenuitate cât și îndemănare.»

«Personagiile lui Anatole France sunt departe de viață și de observația veridică. Pentru a dota o figură cu particularități vii, trebuie în adevăr, o simpatie, o iubire, o pornire către ființe, sentimente și înclinări care au lipsit totdeauna acestui moralist ironic și pervers.»

Evident că alături de aceste rechizitorii — în care predomină mai mult o concepție etică decât o judecată literară — nu lipsește belșugul cârților admirative. E suficient să amintim placheta lui Maurras care este o închinare entuziastă în fața operei lui France spre a vedea că alături de judecățile negative sunt și judecățile afirmative, emise cu toată autoritatea necesară.

Dar formula îndoelii a fost aruncată: Anatole France este în adevăr un scriitor mare sau toți suntem supuși unei vaste sugestii colective? Ce vor găsi cititorii care vor fi la anul 1875, acolo unde noi am respirat parfumul subtil al unei rafinate arte?

Care va fi corectivul timpului? Nu cumva Anatole France este numai o modă literară, care în perspectiva unei jumătăți de veac va trece doar ca material util istoricilor evoluției gustului în artă?

Întrebările se îngrămădesc alimentând îndoiala sugerată de violentele pagini ale scriitorului René Johannet.

Terapeutică îndoelii ar fi să-l recitim pe Anatole France, dar spontana voluptate s'a disociat în elemente contradictorii, paginile iubite odinioară stărnesc curiozități deplasate.

«Anatole France este un mare scriitor?»

Cine poate anticipa verdictul ce-l va pronunța anul 1975?

CINCI VOLUME DE TUDOR ARGHEZI

Scriitorul Tudor Arghezi își începe tipărirea manuscriselor în volum.

Prima serie de 5 volume va cuprinde următoarele lucrări:

1. *Cuvinte potrivite*, versuri publicate și inedite.
2. *Cartea Femeii Frumoase*, proză inedită.
3. *Cartea Copiilor*, povestiri inedite.
4. *Cartea Câinilor, a Mișelor, a Oilor și a Caprelor*, studii inedite.
5. *Amintirile Ierodiaconului Iosif*, inedite.

Volumele de mai sus vor fi tipărite exclusiv pentru subscriitori, într'un număr de exemplare egal cu numărul subscrierilor primite și nu se vor găsi în comerț.

Subscrierile pot fi făcute în trei feluri:

1. Subscriere la serie întreagă de 5 volume, plătită odată. Subscriitorilor li se rezervă un tiraj special de amator, cu exemplare numerotate și cu autograful.
2. Subscriere la seria întreagă de 5 volume, plătită în rate de câte 200 lei.

Prima rată se plătește la subscriere. Subscriitorii se obligă să plătească rata următoare îndată după apariție și primirea volumului precedent.

3. Subscrierile la primul volum: 200 lei plătiți la subscriere.

Tiparul volumelor va fi executat luxos sub unica îngrijire a autorului, care își ia angajamentul că nici o greșală de tipar nu se va strecura în text.

Volumele vor fi livrate subscriitorilor la domiciliu, câte un volum la fiecare trei luni, primul termen începând să curgă dela închiderea subscrierii, care va fi anunțată prin ziare.

Subscrierile încep imediat trimițându-se prin mandate postale, scrisori de valoare, sau cecuri, pe adresa: *T. Arghezi, 42 Bulevardul Elisabeta, București*. Cu întoarcerea curierului subscriitorilor li se vor trimite chitanțele justificative, în plic recomandat.

Pentru evitarea surprizelor, autorul înștiințează publicul că nu are nici un agent însărcinat cu incasarea subscrierilor. Autorul roagă însă prietenii și cetitorii din toată țara să facă propagandă pentru subscriere și la rigoare, să le încaseze, trimițând sumele plătite, la adresa de mai sus, cu deslușirile trebuincioase, pentru a li se trimită subscriitorilor chitanțele cuvenite.

HORAȚIU DIMITRIU

Portret

BCU Cluj Central University Library Cluj

ST. DIMITRESCU

Sinagoga veche

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ȘT. DIMITRESCU Țăranca
BCU Cluj / Central University Library Cluj

A. BĂIEȘU

Femei de la țară

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A. BĂIEȘU

Pe valea Almașului

BCU Cluj / Central University Library Cluj

C. MEDREA

Torso de femele

C. MEDREA

Ghiocel

HORATIU DIMITRIU

Autoportret

BCU Cluj / Central University Library Cluj

REVISTA MENSILE

DELTA

REVISTA MENSILE

Redactori: Arturo Marpicati, Bruno Neri e Antonio Widmar

Redazione e Amministrazione: Via Giosuè Carducci 11, Fiume

Abbonamento per l'estero: Un anno Lire 25. —

LE CRAPOUILLOT

Revistă pentru literatură și artă
Paris, 5. Place dela Sorbonne.

LES MARGES

Directeur Eugène Montfort. — Apare lunar. Abonamentul anual 22 franci. — Administrația: Librairie de France 99, Boulevard Raspail. Redacția: 5, Rue Chaptal, Paris (IX-e).

IL CONCILIO

REVISTA MENSILE DI
CULTURA E LETTERATURA

ORGANO UFFICIALE DELL' ISTITUTO INTERUNIVERSITARIO ITALIANO

Redazione e Amministrazione: FRANCO CAMPITELLI, Editore: FOLIGNO

Abbonamento { Italia e Colonie ½ L. 45
annuo { Estero 70

Un fascicolo { Italia e Colonie L. 4,50
separato { Estero 7.—

CONTO CORRENTE E ASSEgni POSTALI N. 1-2577

A APĂRUT:

NICHIFOR CRAINIC

A APĂRUT:

DARURILE PĂMÂNTULUI

P O E Z I I

UN VOLUM 200 PAGINI 15 LEI. — EDITURA «CARTEA ROMÂNEASCĂ»

A APĂRUT:

IONEL TEODOREANU

A APĂRUT:

ULIȚA COPILĂRIEI

UN VOLUM 154 PAGINI CARTONAT 30 LEI

EDITURA CULTURA NAȚIONALĂ

LE MONDE NOUVEAU

Revistă pentru strângerea legăturilor sociale, economice, literare și artistice între Franța și străinătate.

Apare de 2 ori pe lună. — Abonamentul anual 50 franci. — Paris, 42, Boulevard Raspail, Paris (7-e).

EXEM-
PLARUL
LEI 25.—

GÂNDIREA

EXEM-
PLARUL
LEI 25.—

REDACTOR: CEZAR PETRESCU
APARE LA 1 ȘI 15 ALE FIECĂREI LUNI

SUB CONDUCEREA UNUI COMITET

REDACȚIA: PALATUL SINDICATULUI ZIARIȘTILOR
STR. CANTACUZINO No. 2, BUCUREȘTI

PENTRU RECENZII ȘI ANUNȚAREA APARIȚIEI, CASELE DE EDITURĂ ȘI DOMNII AUTORI SUNT
RUGAȚI A TRIMITE CÂTE DOUĂ EXEMPLARE. — MANUSCRISELE NEPUBLICATE SE ARD.
CĂRȚILE ȘI MANUSCRISELE RUGĂM SĂ FIE ADRESATE REVISTEI
STRADA CANTACUZINO No. 2. — BUCUREȘTI

1—15 APRILIE 1925

CUPRINSUL:

BISERICA VIE de Tudor Arghezi	345	IN AJUNUL EXPOZIȚIEI DELA	
INCEPUT DE PRIMĂVARĂ de Lu-		FLORENȚA de a. m.	383
cian Blaga	347	ROMÂNUL E NĂSCUT POET de	
MAGIE de V. Clocâlțeu	349	Al. Băd.	384
MINUNEA TEOCIISTEI LES-		ANIMALIZAREA OMULUI	384
VIANCA de Mihail Sadoveanu	350	OFENSIVA IMPOTRIVA LUI DOS-	
DUMINECA de Zaharia Stancu	354	TOIEVSCHI de i. d.	386
NECULAI MILESCU de Tiberiu			
Mogoii	356	CRONICA LITERARĂ	
PEȘII ROȘI de Ion Pillat	361	VENEA O MOARĂ PE SIRET,	
FEMEIA DE CIOCOLATĂ de Gib.		de Cronicar	387
I. Mihăescu	362	CĂRȚILE de Al. Bădăuță	389
TRILOGIE FĂRĂ DEDICAȚIE de		DRAMA ȘI TEATRUL	
Ștefan I. Nenișescu	374	UNCHIUL A VISAT... NEBUNIILE	
VERSURI de Sandu Tudor	378	DRAGOSTEI de Ion Marin Sa-	
CEASORNICUL DE NISIP de L. B.	380	doveanu	390
CATEDRALA de Ioan Ciorănescu	381	CRONICA MĂRINTĂ	343
IDEI, OAMENI & FAPTE			
UN ROMAN FRANCO-ROMÂN de			
c. p.	382		

ILUSTRAȚII

COPERTA : de Horațiu Dimitriu, (gravură în lemn originală).

IN SUPLIMENT: Reproduseri după Horațiu Dimitriu, Băteșu, Medrea,
Ștefan Dimitrescu.

IN INTERIOR: Xilografie de D-na M. D., desene de Teodorescu
Sion, Tonița, Demian, etc.

ABONAMENTE: 1 AN, 300 LEI; 6 LUNI, 150 LEI. PENTRU INSTITUȚIUNI ȘI AUTORITĂȚI,
400 LEI ANUAL. IN STRĂINĂTATE: 400 LEI ANUAL. — INSERTII ȘI RECLAME SE FAC
LA ADMINISTRAȚIA REVISTEI ȘI LA TOATE AGENȚIILE DE PUBLICITATE

ADMINISTRAȚIA: PALATUL SINDICATULUI ZIARIȘTILOR
STR. CANTACUZINO No. 2, BUCUREȘTI

EXEM-
PLARUL
LEI 25.—

GÂNDIREA

EXEM-
PLARUL
LEI 25.